

Ἐν Ὀλύμπῳ

Τριμηνιαίο ηλεκτρονικό περιοδικό
ISSN: 2732-7558

ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΩΝ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΕΛΑΣΣΟΝΑΣ
«ΚΕΝΤΡΟ ΤΕΧΝΗΣ, ΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΔΡΑΣΗΣ»

Αριθμός Τεύχους: 28, Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2023
Ηλεκτρονική διεύθυνση: www.enolympo.gr

- Κοινωνιολογικά θέματα
- Δρώμενα του Δικτύου
- Καλλιτεχνικά θέματα

- Λαογραφικά θέματα
- Ιστορικά θέματα
- Παιδαγωγικά θέματα

- Λογοτεχνικά θέματα
- Πολιτιστικά θέματα
- Περιβάλλον-Οικολογία

Έν Ολύμπω

τριμηνιαίο ηλεκτρονικό περιοδικό
ISSN: 2732-7558

Ιδιοκτησία:

Δίκτυο Καλλιτεχνών και Επιστημόνων για
την ανάπτυξη της Επαρχίας Ελασσόνας

Υπεύθυνη έκδοσης:

Ελένη Μπλιούμη Μπαρά
Έδρα: Ελασσόνα,
6ης Οκτωβρίου 84,
Τ.Κ. 40200

Ιστοσελίδα: enolympo.gr

Fecabook: Έν Ολύμπω

Διεύθυνση Σύνταξης:

Ελένη Μπλιούμη Μπαρά

Συντακτική Επιτροπή:

Κορίνα Πάντου
Βασίλης Ζαρζώνης

Φιλολογική επιμέλεια:

Κορίνα Πάντου

Σελιδοποίηση:

Μαρία Μοσχογιάννη

Ηλεκτρονική υποστήριξη:

Αθανάσιος Αδάμου

Τεχνική υποστήριξη:

Σταύρος Σαχινίδης

Νομικός Σύμβουλος:

Κώστας Παπαλεξανδρής

Στοιχεία επικοινωνίας:

Ελένη Μπλιούμη Μπαρά
Τηλ.: 6976832232

email: elempliou@gmail.com

Σημείωση σύνταξης:

● Επιτρέπεται η αναδημοσίευση των κειμένων του περιοδικού «Έν Ολύμπω», με τον όρο να αναγράφεται η πηγή, ο συγγραφέας του κειμένου, ο αριθμός τεύχους και ο αριθμός σελίδας.

● Οι συγγραφείς των άρθρων φέρουν την ευθύνη για τις απόψεις τους.

● Φωτογραφία εξώφυλλου:

Όλυμπος- Μοναστήρι Παναγίας
Ολυμπιώτισσας, Ελασσόνα

Αφού η ζωή είναι είτε ταξίδι
είτε μάχη, κάθε ιστορία είναι
είτε η Ιλιάδα είτε η Οδύσσεια.

Ραιμόν Κενώ

Γάλλος συγγραφέας (1903-1976)

Το ουράνιο τόξο

Ένας άνθρωπος βάζει σκοπό της ζωής του να ζωγραφίσει τον κόσμο.

Ανοίγει την καρδιά του τα πινέλα της αγάπης βγάζει,
χρώματα υπομονής, λάδια σύνεσης στον πάγκο αραδιάζει.

Για ουρανό γαλάζιο μια ολόνοιχτη αγκαλιά του κόσμου βάνει
κίτρινος ο ήλιος ο δημιουργός, την γωνιά του πιάνει.

Το πράσινο χρώμα το βαθύ, το δρόμο της υπομονής ανοίγει
ελπίδα αναγέννησης στους κόρφους του μυρίζει.

Ρυτιδιασμένος ο ωκεανός το μπλε του καταπίνει
με την καθάρια σκέψη του, ελευθερία δίνει.

Ποίηση, λογοτεχνία, της άνοιξης καρπού
κόκκινες χάντρες στα μαλλιά μας φωτίζουνε τη γη.

Ελένη Μπλιούμη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- Το ουράνιο τόξο, της Ελένης Μπλιούμη, εκπαιδευτικού, MSc
Δημιουργικής Γραφής & Λογοτεχνικής Συγγραφής .....σελ. 2
- Καθηγητής Γ. Α. Πίκουλας, ένας φίλος της περιοχής Ελασσόνας,
του Παύλου Λάλου, συνταξιούχου, δημοσιογράφου, συγγραφέα..... σελ. 3
- Στις Χυρετίες (Δομένικον), του Σπύρου Μπούμπα, εκπαιδευτικού,
ιστορικού συγγραφέα.....σελ. 4
- «Ελπήνωρ νους», του Θωμά Λιόλιου, φιλολόγου, Μεταπτυχιακού
στη Δημιουργική Γραφή, ...σελ. 4
- Το τέλος της Ολυμπιάδας (μητέρας του Μ. Αλεξάνδρου),
του Σπύρου Μπούμπα, εκπαιδευτικού, ιστορικού συγγραφέα.....σελ. 5
- Ο Μέγας Βασίλειος κι ο Ελληνισμός, του Σπύρου Μπούμπα,
εκπαιδευτικού συγγραφέα .....σελ. 5
- Πλημμύρες στη Θεσσαλία την περίοδο 1647-1728, του Κώστα Σπανού,
συγγραφέα, εκδότη του περιοδικού «Θεσσαλικό Ημερολόγιο» .....σελ. 6
- Οι παλιές «κλειστές» κοινωνίες, του Σταύρου Σαχινίδη,
οικονομολόγου.....σελ. 7
- Ο ρόλος της οικογένειας στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών,
της Ελένης Μπλιούμη, εκπαιδευτικού, MSc Δημιουργικής Γραφής
& Λογοτεχνικής Συγγραφής .....σελ. 8
- Αυτός -... του «λίγο απ' όλα», της Κυριακής-Κορίνας Πάντου,
φιλολόγου, θεατρικής συγγραφέως ποιήτριας .....σελ. 8
- Εφηβεία και οικογένεια - Εφηβεία και ομάδα, του Δρα Ιωάννη Σιγάλα,
παιδοψυχιάτρου .....σελ. 9
- Τι να κάνεις αν βιώσεις μια εξαιρετικά ανυπόφορη κατάσταση,
του Θοδωρή Κακαλέτρη, μέλος της ομάδας ISOFRUIT .....σελ. 11
- «Λάθος Διάγνωση», του Θωμά Λιόλιου, φιλολόγου,
Μεταπτυχιακού στη Δημιουργική Γραφή.....σελ. 12
- Εγώ, ο Άνυτος, του Θωμά Λιόλιου, φιλολόγου,
Μεταπτυχιακού στη Δημιουργική Γραφή.....σελ. 13
- Ο θάνατος του παλληκαριού, του Ι. Δαρή, θεολόγου, αστυνομικού ..σελ. 14
- Μικρός οργανοπαίχτης, του Παύλου Λάλου, συνταξιούχου,
δημοσιογράφου, συγγραφέα .....σελ. 15
- Στη Ραβέννα, μια φορά κι έναν καιρό, της Δέσποινας Χίντζογλου -
Αμασλίδου, γιατρού, μέλος της Ε.Λ.Β.Ε. ....σελ. 16
- Η σημασία των εθίμων, του Σταύρου Σαχινίδη, οικονομολόγου.....σελ. 17
- «Γιορτή των αγγέλων», της Δέσποινας Χίντζογλου - Αμασλίδου,
γιατρού, μέλος της Ε.Λ.Β.Ε .....σελ. 18
- Φωτογραφίες. της Δέσποινας Χίντζογλου - Αμασλίδου,
γιατρού, μέλος της Ε.Λ.Β.Ε .....σελ. 18
- Χριστουγεννιάτικες αναμνήσεις, της Ελένης Μπλιούμη, εκπαιδευτικού,
MSc Δημιουργικής Γραφής & Λογοτεχνικής Συγγραφής .....σελ. 19
- Το συρματοπλέγμα των Χριστουγέννων, της Κυριακής-Κορίνας
Πάντου, φιλολόγου, θεατρικής συγγραφέως ποιήτριας .....σελ. 20

Καθηγητής Γ. Α. Πίκουλας, ένας φίλος της περιοχής Ελασσόνας

Μία Ημερίδα στην μνήμη του Γιάννη Α. Πίκουλα που πραγματοποιήθηκε (τελικά-με μία αναβολή) στις 20.1.2014 στο Πανεπιστήμιο του Βόλου, μας δίνει την ευκαιρία να αναφερθούμε στον αείμνηστο Πανεπιστημιακό Δάσκαλο κι Ερευνητή που γνωρίσαμε, ως φίλο της Κρανιάς και της περιοχής Ελασσόνας.

του Παύλου Λάλου
συνταξιούχου
δημοσιογράφου
συγγραφέα

Πρώτα σε ένα Συνέδριο μέσα στην Ελασσόνα, επί Δημαρχίας του συμμαθητή μου (και σύζυγο της αξέχαστης γειτόνισσάς μου Κρανιώτισσας Κατερίνας Κόνιαρη), και εν συνεχεία καλεσμένος στην Κρανιά (με ξεναγό του τον επίσης αείμνηστο Βαγγέλη Ελ.Λάλο) να περπατάει σε Καστρί του Λουτρού, σε Καστρί Παλιογορτσιάς όπου στα χώματα βρήκε ένα μικρό, 8 cm, πήλινο ακέφαλο αγαλματίδιο (ειδώλιο) (στα σύνορα με Δεσκάτη) και άλλα σημεία.

Μαζί μου πήγαμε στο Καστρί Βαλανίδας (όπου το έμπειρο μάτι του εντόπισε ένα βυζαντινό νόμισμα και άλλη φορά όταν κάναμε με τον Σύλλογο Κρανιωτών Λάρισας την 1η ΗΜΕΡΙΔΑ ΙΣΤΟΡΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ (ΚΡΑΝΙΑ) μαζί του και η αρχαιολόγος σύζυγος Ελένη Κουρίνου, πήγαμε στο Λουτρό στην Παναγία Νεκροταφείο με τα Πρωτοχριστιανικά.

Το συμπέρασμά του για την αρχαία Μονδαία, που το διατύπωσε στην Ημερίδα, αλλά και πληρέστερα σε ΣΥΝΕΔΡΙΟ στα Τρίκαλα (μετά), ήταν ότι η αρχαία αυτή Περραιβική πόλη ήταν στο Καστρί Λουτρού Ελασσόνας- ποταμιά Τσιγαρίδα Μύλο σύνορα με Κρανιώτικο, όπου ο ίδιος εντόπισε ευρήματα.

Δυστυχώς ο θάνατος (11 Μαΐου 2022) μας στέρησε από αυτόν τον προσιτό και φιλικό Καθηγητή Αρχαίας Ιστορίας του Τμήματος Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας ΙΑΚΑ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας Γιάννη Α. Πίκουλα, έβαλε πρόωρο τέλος σε μια σημαντική θεωρητική συνεισφορά στον ευρύτερο χώρο της ελληνικής αρχαιολογίας, αλλά και στην τοπική αρχαιολογία (μελέτησε-δημοσίευσε και τα ίχνη αρχαίων οδών Σαραντάπορο κλπ).

Γέννημα και θρέμμα της Αθήνας (1956) με ισχυρές πελοποννησιακές και προσφυγικές καταβολές. Απόφοιτος του Α΄ Προτύπου Γυμνασίου Αρρένων Αθηνών (1974). Πτυχιούχος του Ιστορικού – Αρχαιο-λογικού Τμήματος της Φιλοσοφικής Σχολής του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (1978). Διδάκτωρ Φιλοσοφίας του Τμήματος Ιστορίας και Αρχαιολογίας του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (1988). Μάχιμος εκπαι-

Ο Γ. Α. Πίκουλας σε κάποια ομιλία του

δευτικός σε «Ακαδημαϊκά φροντιστήρια» τα έτη 1976-1984 και Φιλολόγος (ΠΕ2) στη Β/θμια Εκπαίδευση το διάστημα 1986-1996. Ερευνητής στο Κέντρο Ελληνικής και Ρωμαϊκής Αρχαιότητας (ΚΕΡΑ) του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (ΕΙΕ) τα έτη 1996-2001. Διδάσκει στο ΙΑΚΑ του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας από το 1998. Αναπλ. Καθηγ. από το 2001. Καθηγητής από το 2012. Εκδότης του διεθνούς αρχαιολογικού περιοδικού *Ηόρος*, 1983κε.

Ιδρυτικό μέλος της Ελληνικής Επιγραφικής Εταιρείας και του πρωτοπόρου διεθνούς αρχαιολογικού περιοδικού *Ηόρος*, ο Πίκουλας θα ασχοληθεί ιδιαίτερα με το αντικείμενο της ιστορικής τοπογραφίας, συμβάλλοντας όσο

λίγοι στη γνώση που έχουμε σήμερα για το οδικό δίκτυο, τους οικισμούς και την τοπογραφία της αρχαιότητας και πραγματοποιώντας εκτεταμένες έρευνες πεδίου για τον εντοπισμό των ιχνών του οδικού δικτύου της Αρχαιότητας.

Στην Ημερίδα, που έγινε το Σάββατο 20 Ιανουαρίου στο Βόλο (Κτήριο Μαρσάγγου, αίθουσα Β20), συμμετείχαν συνάδελφοι, συνεργάτες και πρώην φοιτητές του εκλιπόντος στο Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, με τα θέματα.

-Δημήτρης Κυρτάτας (Ομ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας) «Οδοιπορώντας και ανιστορώντας: Γεωγραφία και ιστορία».

-Ανθή Μπάτζιου (Προϊστάμενη ΕΦΑ Μαγνησίας) «Γιάννης Α. Πίκουλας, Έν Θεσσαλία».

-Γιάννης Α. Λώλος (Αναπλ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας) «Μια αρχαία αμαξιτή οδός της ανατολικής Κορινθίας».

-Βούλα Μπαρδάνη (Δρ. Αρχαιολόγος – ΕΦΑ Αθηνών) «Η φυλετική οργάνωση στην αρχαία Μεσσηνία».

-Θεόδωρος Παλιούγκας (Δρ. Αρχαιολόγος - Εκπαιδευτικός με απόσπαση στο Κέντρον Ερεύνης της Αρχαιότητας της Ακαδημίας Αθηνών) «Ιχνηλατώντας το αρχαίο τοπίο. Ταφικοί τύμβοι και οδοί στη Λαρισαία χώρα».

-Ανθή Ντόβα (Δρ. Αρχαιολόγος - ΕΦΑ Πειραιώς και Νήσων) «Αττική: η αρχαία «αστική οδός»».

-Πέτρος Παρθένης (Δρ. Αρχαίας Ιστορίας Πανεπιστημίου Θεσσαλίας) «Χριστιανικό δίκτυο και άμυνα: η ανάδυση του μοναρχικού επισκόπου στις πρώιμες χριστιανικές κοινότητες».

-Γιάννης Δ. Βαραλής (Αναπλ. Καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλίας) «Δύο μεσοβυζαντινοί στεατίτες από την Αργολίδα».

ΣΤΙΣ ΧΥΡΕΤΙΕΣ (Δομένικου)

Νάμουν αϊτός να πέταγα να πήγαινα τ' αφήλου,
ν' ανέβαινα στου Αϊλιά το φρύδι το στεφάνι
και ν' αγναντέψω από ψηλά τα πλάγια και τον κάμπο,
όσο το μάτι απλώνεται κι ο λογισμός μου φτάνει..

Να δω το όμορφο χωριό το χιλιοδοξασμένο
στα πόδια του ν' απλώνεται στο πράσινο λουσμένο.
Με τα λευκά σπιτάκια του όμορφ' αριά χτισμένα,
τον Άη Ταξιάρη, το σχολειό κι αυτά βαρειά θλιμμένα

Στ' αριστερά τη Μάλλοια, να στέκεται στη ράχη
και ν' αγναντεύει από ψηλά τον κάμπο, το ποτάμι
Στέκει εκεί κατάμονη στην ερημιά μονάχη...
Τον κάμπο ολοπράσινο, τα όμορφα χωριά του
Πετράδια που στολίζουνε, της Ποταμιάς παιδιά του...

Τη Βερδικούσια από ψηλά μες στην Οξυά χωμένη
Να λούζεται στην ομορφιά, στο φως παραδομένη
Στο βάθος δεξιότερα τον κωνικό τον όγκο,
τον ξακουστό Αμάρμπεη, τη θρυλική Δωδώνη.
Κατάντικρυ στον Όλυμπο τ' ανάστημα υψώνει

Στέλνει ματιές ερωτικές στο θεϊκό βουνό,
που στέκει γιγαντόσωμο, πανύψηλο, τρανό,
ντυμένο στα κατάλευκα, λουσμένο μες στο φως του.
Χωρίς να σκύβει στη φθορά του χρόνου τις ρυτίδες
Μένει αγέρωχο εκεί του τόπου μας φρουρός του.

Στέκω χωριό μου άθελα στην πέτρα, στο λιθάρι
Καθώς ο νους μου περπατεί στα περασμένα κάλλη

Στα χρόνια τα τρισένδοξα, τα χρόνια τα παλιά,
που ήσουν Χυρετίες μου η φημισμένη πόλη,
με κάστρο μαρμαρόκτιστο που το ζηλεύαν όλοι...

Γνώρισες δόξα κι ομορφιά, τιμές και μεγαλεία,
σαν τα παιδιά σου στήνανε αγάλματα στα θεία
και σε πολίτες άξιους του Δήμου εκλεκτούς.
Ήρθανε χρόνια δίσεχτα, χρόνια φαρμακωμένα,
όπου σε πλάκωσε η σκλαβιά κι αυτή η καταφρόνια..

Πόσες φορές δεν γνώρισες το χαλασμό, τη λύπη,
το κάψιμο και τις σφαγές, τη βία και τη φρίκη!
Όμως, εσύ δεν λύγισες, παλέψαν τα παιδιά σου.
και νέες δόξες γνώρισες, όπως και στα παλιά σου

Βλέπω τα μάτια σου υγρά, χλωμό το πρόσωπό σου.
Κλαις που σου φύγαν τα παιδιά, το νιο δυναμικό σου;
Στάσου περήφανα χωριό, ποτέ σου μην λυγίζεις!
Καμάρι εγεννήθηκες, το φως σου να σκορπίζεις!

Όσες κι αν έρθουν συμφορές, κράτα κλειστές τις πύλες
Παραγγελιά της Μοίρας σου: φύλαγε Θερμοπύλες».

Όποιος διαβάτης θα περνά απ' τ' άγια χώματά σου
ευλαβικά να προσκυνά τα τόσα ιερά σου.
Μια πινακίδα ας στηθεί στη μνήμη, τις θυσίες.
Να γράφει και να διαλαλεί:

-Εδώ διαβάτη βρίσκονται οι «νέες Χυρετίες»!

του Σπύρου Μπούμπα, εκπαιδευτικού συγγραφέα

«Ελπήνωρ νους»

Άπειρος, αποχαιρέτησες τη μάνα σου
με στερνό φιλί,
στην προβλήτα της Ιθάκης.
Αδαής, ανέβηκες στο μαύρο πλοίο
για την Τροία.
Ελπιδοφόρος καθώς ήσουν
μόνο για τον βασιλιά σου.

Άμαχος, στέκεσαι δέκα χρόνια
στου Σκάμανδρου το άνδηρο.
Άμαθος, με τα όπλα απενίζεις
των αυτόβουλων το άχθος.

Απερίσκεπτος, απρόσεκτος, πάντα
με μια ματαιότητα, μια αφηρημάδα.
Κι αυτό το στραβοπάτημα
απ' της Κίρκης την καμινάδα, αρκετό
για το ταξίδι στον κάτω κόσμο,
εδώ.

Αδύνατος, σχεδόν βραδύνους,
πάντα των εξαίρετων η σκιά.
Εκείνη, έτρεξε πρώτη
στον επιδέξιο Οδυσσέα
για ν' αρθεί η αδικία.
Η μόνη σου πρωτοβουλία.

Αφορμή για τη σύνθεση του ποιήματος αποτέλεσε το ομώνυμο ποίημα του Τάκη Σινόπουλου «Ελπήνωρ». Προσπάθησα να περιγράψω τη ζωή του Ελπήνωρα έτσι όπως τη φαντάστηκα εμπνεόμενος από το ιστορικό της μέρος. Ο Ελπήνωρ, αν και βρέθηκε με τους πρωταγωνιστές στην δημιουργία των γεγονότων, είναι ένας ελάσσων ήρωας του τρωικού πολέμου, που κατάφερε μάλιστα να φύγει ζωντανός από την Τροία. Ωστόσο, η απερισκεψία του, ως δομικό χαρακτηριστικό της ύπαρξής του ήταν εκείνη που τον οδήγησε στο θάνατο. Το στοιχείο αυτό στάθηκε μοιραίο για μια σειρά από ανθρώπους στο διάβα της ιστορίας κι αυτό προσπάθησα να περιγράψω σε ελεύθερο στίχο. Αρχικά, τη στιγμή του αποχαιρέτισμού στην Ιθάκη, στη συνέχεια το πώς κατάφερε να μείνει ζωντανός στην Τροία, τη μεταμόρφωση και τον εξανθρωπισμό εκ νέου από τα μάγια της Κίρκης και τη συνάντηση με τον Οδυσσέα στον Άδη. Με τον τελευταίο στίχο ήθελα να τονίσω τη συμπεριφορά ορισμένων ανθρώπων, οι οποίοι προτιμούν στη ζωή τους, είτε να υπηρετούν τους άλλους, είτε να μην αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, είτε να αποφεύγουν καταστάσεις, οι οποίες απαιτούν θέληση, ευστροφία, χρόνο και κόπο. Ο «δικός μου» Ελπήνωρ προσωποποιεί τους ανθρώπους με τα συγκεκριμένα χαρακτηριστικά.

**Θωμάς Ν. Λιόλιος Φιλολόγος,
Μεταπτυχιακός στη Δημιουργική Γραφή**

Το τέλος της Ολυμπιάδας (μητέρας του Μ. Αλεξάνδρου)

Λίγο πριν αναχωρήσει ο Μ. Αλέξανδρος για την Ασία, πέρασε στην περιοχή της Περραιβικής Τριπολιτίδας-όπως αναφέρει ο γερμανός ιστορικός Ντρώζεν.- και στρατολόγησε αρκετούς Περραιβούς, που τον ακολούθησαν μέχρι την περιοχή των Ινδιών...

Λέγεται μάλιστα, και πάλι κατά τον παραπάνω ιστορικό, ότι όλοι οι Περραιβοί στρατιώτες, πολέμησαν γενναιότατα και εκτιμούνταν ιδιαίτερα από τον Αλέξανδρο.

Μάλιστα, όταν επέστρεψε ο Αλέξανδρος από τις Ινδίες, κοντά στην έρημο της Γεδρωσίας, πέθανε ο τελευταίος Περραιβός στρατιώτης. Ο Αλέξανδρος, σαν άλλος Αχιλλέας, τίμησε τον νεκρό, στήνοντας ένα λαμπρό μνημείο, και γύρω απ' αυτό οργάνωσε αγώνες, όπως ο Αχιλλέας κατά την καύση του νεκρού Πατρόκλου!

Ο Αλέξανδρος από την Περραιβική Τριπολιτίδα προχώρησε δυτικότερα. Στην περιοχή της Αιθικής (Καλαμπάκας) τον ακολούθησε ο περίφημος στρατηγός Πολυσπέρχων, στον οποίο, μετά τον θάνατον του Αλεξάνδρου, ανατέθηκε το Βασίλειο της Μακεδονίας, αντί του νόμιμου διαδόχου, του Κασσάνδρου.

Η Ολυμπιάδα

Ο Πολυσπέρχων ανακήρυξε ελεύθερες, αφορολόγητες και αυτόνομες τις πόλεις του Θεσσαλικού και Περραιβικού χώρου, πράξη που θα τον φέρει αντιμέτωπο με τον Κασσάνδρο

Η Ολυμπιάδα, υποστήριζε τον Πολυσπέρχοντα, με αποτέλεσμα να ξεσπάσουν διαμάχες μεταξύ Κασσάνδρου και Πολυσπέρχοντα. Οι αντίπαλες δυνάμεις θα βρεθούν στην περιοχή της Περραιβικής Τριπολιτίδας, όπου ο Πολυσπέρχων θα υποχρεωθεί να κλειστεί στο ισχυρότατο κάστρο της Αζώρου (316 π.Χ.)

του Σπύρου Μπούμπα εκπαιδευτικού συγγραφέα

Έπειτα από δίμηνη πολιορκία αυτού από τον Κασσάνδρο, πληροφορήθηκε ο Πολυσπέρχων, ότι η Ολυμπιάδα έπεσε στα χέρια του Κασσάνδρου κι απογοητευμένος, ντυμένος με ρούχα χωρικού αυτός και η συνοδεία του, νύχτα ξεγλύστρησαν από τα τείχη και κατέληξαν να παραδοθούν στους Αιτωλούς...

Σχετική αναφορά γίνεται στο βιβλίο του κ. Κων. Πλευρή «Ο Βασιλεύς Αλέξανδρος- 2015», και στις σελ. 858 & 859.

1 «Μετά από απιθάνου αγριότητα μάχας, μεταξύ Ολυμπιάδος και Κασσάνδρου, ενίκησεν ο τελευταίος και έστειλεν εις την βασιλικήν οικίαν, διακοσίους στρατιώτας, διότι εφοβείτο τους υπερασπιστάς της Ολυμπιάδος δια να την φονεύσουν, καθώς διέταξεν τάχιστα.

Η Ολυμπιάς τους επερίμενε μόνη, εν μέσω δύο υπηρετών. Εστάθη ενώπιόν των, φέρουσα την βασιλικήν πορφύραν και το διάδημα. Ουδείς εκ των στρατιωτών ετόλμησε να την πειράξη, αλλ' εντράπησαν την μητέρα του Αλεξάνδρου και έφυγαν.

Ο Κασσάνδρος όμως ήτο ανηλεής. Την παρέδωσε στους συγγενείς των εκατό Μακεδόνων ευγενών, που εκείνη είχε σκοτώσει και οι οποίοι την ελιθοβόλησαν μέχρι θανάτου.

Περιγράφεται ότι κατά την διάρκεια του μαρτυρίου της, παρέμεινε ατάραχος, δίχως να είπη μίαν λέξιν, ούτε να χύση ένα δάκρυ, μέχρις ότου εξέπνευσε, αρχάς της Ανοιξεως του 316.π.Χ. Μάλιστα διέταξεν να την πετάξουν άταφον!!!».

<Την τε γαρ Ολυμπιάδα φονεύσαντα, άταφον ρίψε> (Διόδωρος 17,118).

Ήταν η χρονιά που ο Κασσάνδρος πολιορκούσε τον ορισθέντα βασιλέα της Μακεδονίας Πολυσπέρχοντα, στο κάστρο της Περραιβικής Αζώρου, που ως γνωστόν μετά την πληροφορία του τέλους της Ολυμπιάδας, αποφάσισε νύχτα να δραπετεύσει στους Αιτωλούς.

Ο Μέγας βασιλείος κι ο Ελληνισμός

Σε ομιλία του ο Μέγας Βασίλειος προς Ιταλούς και Γάλλους Επισκόπους, το 372 μ.Χ. (επτά χρόνια πριν πεθάνει), έλεγε: «Οι ασεβείς καταλαμβάνουν τα Εκκλησιαστικά αξιώματα, και οι άθεοι γίνονται αρχηγοί. Ο μεγαλύτερος βλάσφημος, θεωρείται κατάλληλος για το Επισκοπικό αξίωμα. Οι αρχομανείς σπαταλούν τα χρήματα των φτωχών, μόνο για δική τους χρήση και για να προσφέρουν δώρα...» (Εφημερίς Α1, αριθ. Φύλ. 246/1-2 Ιανουαρίου 2005, σελ. 30. «Στα πεταχτά»).

Στην ίδια σελίδα, της παραπάνω Εφημερίδας, δημοσιεύεται κριτική του βιβλίου του καθηγητή της Θεολογίας του Πανεπιστημίου Αθηνών, κ. Νικολ. Τζιράκη «Ο ΜΕΓΑΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ ΚΑΙ Ο ΕΜΗΝΙΣΜΟΣ». Στο άρθρο του αυτό περιλαμβάνεται η πραγματεία του Μεγ. Βασιλείου «ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΝΕΟΥΣ, ΟΠΩΣ ΑΝ ΕΞ ΕΜΗΝΙΚΩΝ ΩΦΕΛΟΙΝΤΟ ΛΟΓΩΝ», που έγραψε λίγο πριν πεθάνει- στα 49 του χρόνια- και την απευθύνει προς τ' ανήψια του. Συνήθως, οι Κατηχητές και Θεολόγοι διδάσκουν ότι με την πραγματεία αυτή αποδεικνύεται πως οι Πατέρες της Εκκλησίας αγαπούσαν και τιμούσαν τον Ελληνικό πολιτισμό....

Ωστόσο, αποδεικνύεται εντελώς το αντίθετο!

Παρ' όλη, δηλαδή, την Ελληνική καταγωγή του -από τους Ηρακλείδες- μελετώντας κανείς την πραγματεία αυτή του Μ. Βασιλείου, διαπιστώνει πως, από τις 4200 λέξεις, από τις οποίες αποτελείται, δεν υπάρχει ούτε μία λέξη συμπάθειας προς τους Έλληνες σοφούς. Αντίθετα, φαίνεται μεγάλος Ιουδαιολάτρης.

Όσο για την αναφορά του στα λόγια του Ομήρου: «Πάσα μεν η ποίησις, αρετής εστίν έπαινος», ο ίδιος ο Άγιος ομολογεί στην πραγματεία του ότι τα άκουσε, από άλλον άνθρωπο, μελετητή της Ποίησης, («Ως δ' εγώ τινος ήκουσα δεινού καταμαθίν, ανδρός ποιητού δianoian»). Ο ίδιος απαξίζει να παραδεχτεί ότι έχει διαβάσει τον Όμηρο..

Εγκωμιάζει τον Μωυσή, τον οποίον θεωρεί ως τον σοφότερο άνθρωπο που εμφανίστηκε στη γη, και τον Δανιήλ.

Δεν θαυμάζει τη σοφία και το μεγαλείο του Σωκράτη, ή του Περικλή, αλλά, αντίθετα, αναφέρει: «Ο Σωκράτης δερνόμενος από κάποιον μέθυσον, δεν αντέδρασε, αλλά υπέμεινε τον ξυλοδαρμόν, εφαρμόζων την ρήσιν του Χριστού: - Όποιος σε δείρει στο αριστερό

σου μάγουλο, στρέψε το δεξιό σου».

Για τον Περικλή, αναφέρει ότι, όταν κάποτε κάποιος τον εξύβριζε χυδαία, αντί να τον τιμωρήσει, όταν νύχτωσε, του έδωσε τον δούλο του με τη δάδα να του φωτίζει το δρόμο για το σπίτι του, ώστε να συνεχίσει να τον βρίζει...Κατά τον Μεγ. Βασίλειο η πράξη αυτή του Περικλή δικαιώνει την εντολή του Χριστού, να μην αντιδρούμε, όταν μας βρίζουν και ονειδίζουν(!)

Όσο για τον Μεγ. Αλέξανδρο, τον εγκωμιάζει, γιατί δεν πείραξε τις θυγατέρες του Δαρείου. Το δικαιολογεί μάλιστα, ότι αυτό δικαιώνει την εντολή του Χριστού: «Ου μοιχεύσεις» και ότι «μοιχός», είναι ακόμη και αυτός που κοιτάζει πονηρά την ξένη γυναίκα.

Για τον Πλάτωνα πάλι λέει: «Διάλεξε να κάνει την Ακαδημία στον Κολωνό, όχι για να ωφελήσει τους νέους, αλλά γιατί η περιοχή αυτή ήταν, η πιο ανθυγιεινή ..και, ως εκ τούτου, ήθελε να σκληραγωγήσει τα σώματα με τις ασθένειες που θα φορτώνονταν, από το ανθυγιεινό εκείνο περιβάλλον».

Κατά τον Μεγ. Βασίλειο, η γυναίκα δεν έχει την άδεια να αφήσει τον άνδρα της. Κι αν ακόμη τη δέρνει εκείνος, πρέπει να υπομένει.. Και την προίκα της να ξοδέψει και σ' άλλες γυναίκες να πορνεύσει, αυτή πρέπει να καρτερεί... Η γυναίκα που θ' αφήσει τον άνδρα της, θεωρείται «μοιχαλίσ», από τη στιγμή που θα πάρει άλλον. Ενώ ο «αφεθείς» αυτός άνδρας, αν πάρει άλλη γυναίκα, συγχωρείται!!!

Κι αλλού:

«Είναι εχθροί οι Έλληνες, διότι διασκεδάζουν καταβροχθίζοντας με ορθάνοιχτο στόμα το Ισραήλ. Στόμα δε λέγει εδώ ο Προφήτης, την σοφιστικήν του λόγου δύναμιν, η οποία τα πάντα χρησιμοποίησε για να παραπλανήσει τους εν απλότητι πιστεύσαντες». «Μη δειλιάζετε από των Ελληνικών πιθανολογημάτων...τα οποία είναι σκέτα ξύλα, μάλλον δε δάδες που απώλεσαν και του δαυλού την ζωντάνια και του ξύλου την ισχύ, μη έχοντας δε ούτε και του πυρός την φωτεινότητα, αλλά σαν δάδες καπνίζουσες καταμελανώνουν και σπιλώνουν, όσους τα πιάνουν και φέρνουν δάκρυα στα μάτια όσων τα πλησιάζουν. Έτσι και (των Ελλήνων) η ψευδώνυμος γνώση σε όσους την χρησιμοποιούν».

Πλημμύρες στη Θεσσαλία την περίοδο 1647-1728

Ως περικλειστη περιοχή, η Θεσσαλία υπέστη πολλές ζημιές από τις κατά καιρούς πλημμύρες. Στο δίτομο έργο μου (Θεσσαλικές Ενθυμήσεις, 1404-1881) περιλαμβάνονται πολλές ενθυμήσεις αναφερόμενες στις πλημμύρες. Πρόκειται για μικρά χρονικά τα οποία κατέγραφαν στα εκκλησιαστικά βιβλία του χωριού ή του μοναστηριού τους, ολιγογράμματοι ψάλτες και μοναχοί, δημοσιευμένα και ανέκδοτα, τα οποία συνέλεξα σε δημοσιεύματα ή εντόπισα σε κώδικες και βιβλία την περίοδο 1980-2010.

Από τον μεγάλο αριθμό των ενθυμήσεων, επέλεξα μόνο 5, από τις οποίες οι 4 σύντομες είναι της περιόδου 1647-1684 και η 5η μακροσκελής του 1728. Η 5η ενθύμηση μας δίνει την εικόνα των τελευταίων καταστροφών στη Θεσσαλία, καθώς οι καταστροφές είναι περίπου οι ίδιες. Στην κάθε ενθύμηση, την οποία δίνω με την ορθογραφία της, σημειώνω, τιμές ένεκεν, και το όνομα του πρώτου εκδότη της, όπως απαιτεί η δεοντολογία. Οι 5 ενθυμήσεις. 1) 27.12.1647 1647. Δεκεμβρίου 27, έβρεξεν ένα μερόνηχτο, και ήλθεν το νερό παιάνου [παραπάνω] από την πώρτα, και επνίγησαν εις την Λάρισσαν οσπήτια 1.500, και άνθρωποι από τον κρεμμισμόν των οσπητίων 800 και περισσότεροι ευρίσκονταν από κάτω στα σπήτια πνιγμένοι. Uspenskij 1896, 536. 2) 17.12.1647. Στα Τρίκαλα 1647 Δεκεμβρίου -27 έβρεξεν ένα μερόνηχτο και ήλθεν το νερό παράνο από την πώρτα του κερβασαρί [καρβάν σαράι] και επνίγησαν στην Λάρσα οσπέιτι 1.500 και άνθρωποι από τον κρεμμισμόν τον οσπιτίον 800 και περισσότεροι ευρίσκονταν από κάτω στα σπειτια πνιμένη. Σοφιανός 1986, 113 και Γουγουλάκη 1994, 418. 3) 1673 αχογ' έβρεξεν δυνατά και επνίγηκεν ο μαχαλάς του αθανασίου. [Πνίγηκε η συνοικία του Αγίου Αθανασίου της Λάρισσας]. Σκουβαράς 1967, 306 και Γουγουλάκη 1994, 418. 4) 1684 Τω 1684 εγένετο η μεγαλειτέρα πλήμμουρα. το ύδωρ εκάλυψε το πλείστον μέρος της Λαρίσσης,

του Κώστα Σπανού
συγγραφέα
εκδότη του περιοδικού
«Θεσσαλικό Ημερολόγιο»

εις το Ξυλοπάζαρον έφθασε το ύδωρ εις ύψος δύο σχεδόν πήχεων. [Ξυλοπάζαρο: η περιοχή μεταξύ των οδών Απόλλωνος, Παπαναστασίου και Βενιζέλου]. Εσφιγμενίτης 1891, 257 και Γιαννόπουλος 1893, 243. 5) 6.8, 1728-8.9.1728 Εν ετη + 1728- Αυγούστω -6- άρχισεν η βροχή και άλλαις τις ημέρες του ο Αύγουστος έβριχεν πότε ολήγον και πότε πολύ - έως Σεπτεμβρίου - 7- έπητα. τιν νίκα τις -8- ξεμερόνοντας το γενέσιον τις Παναγης και ήτον και μέρα Παρασκεβή και όλην τιν ημέραν αυτή και την νίκα Ξημερόνοντας το Σαβατον εγηνε τόση πολύ βροχή οπού δεν θυμήθη τινάς. τόσον οπου ελέγαν η ανθρωπη να ήνε δεύτερος κατακλυσμός οσάν του Νόε του παλεού κερού, και τόσον... έγηνε οπού ανάβρεσεν όλος ο τόπος και ασά-

ρισεν και εμετατόπισεν η γης και τα δένδρα και σπιτια έπισαν - και η στράτες και η δρόμη όλη εχάλασαν - και τα ρέματα και τα ποτάμια τόσον επλήθηνε το νερό και εφούσκουσεν και επήρε άλλα τα γηφίρηα και δένδρα μεγάλα εξεριζόνονταν και τα 'περνε το νερό και τα κατέβαζε ης τιν θάλασαν - και η θάλασα πάλε ήχη φουρτούνα μεγάλη. και τα ποτάμια κατέβαζαν δένδρα και πέτρης και χόματα και αντιμάχονταν η θά-λασα με τα ποτάμια - και έγιναν ης το στόμα του ποταμήου κα ης το χήλον τις θαλάσης οσαν τίχη κτησμένα και το στόμα του ποταμήου άνιξεν αλού το στόμα προς τιν όστρια [νοτίως] και εβάσταξεν χρόνη τρης το στόμα και ήτον να θαυμάζη τινάς. και αυτή η νεροποντία

δεν έφινεν μόνον ηδο αλλα όλην την Ρούμελην και ης τιν Ανατολήν, όστη η ανθρωπη έλεγαν να ήνε τιν τέλους του κόσμου. Κωνσταντινίδης 1906, 145-146.

Οι παλιές «κλειστές» κοινωνίες

Μιλάμε συχνά για τις παραδοσιακές κοινωνίες, αυτές που υπήρχαν ως πριν από 50-100 χρόνια ακόμη, και τις χαρακτηρίζουμε συνήθως «κλειστές» και «αυτάρκειες». Οι χαρακτηρισμοί αυτοί είναι ορθοί σε γενικές γραμμές και ανταποκρίνονται σ' ένα μεγάλο βαθμό στην τότε πραγματικότητα. Όμως, δεν πρέπει να θεωρηθεί ότι έχουν απόλυτη ισχύ ή ότι αποτελούν άτεγκτα δόγματα. Γιατί οι άνθρωποι του παλιού καιρού, όσο και αν ήταν περιορισμένος ο ορίζοντάς τους, δεν ζούσαν μέσα σε γυάλινους πύργους, ούτε βρίσκονταν σε κατάσταση πολιορκίας.

Η κάθε κοινότητα, βέβαια, είχε τους δικούς της κανόνες κοινωνικής ζωής, τους ειδικούς κώδικες επικοινωνίας, τους ιδιαίτερους εθιμικούς κύκλους, τις τελετουργικές της πρακτικές το δικό της ήθος και τις ιδιομορφίες της.

Και φυσικά, και σχετική της αυτοτέλεια. Παρ' όλα αυτά, οι παλιές παραδοσιακές κοινωνίες, «κλειστές» από πολλές απόψεις, ωστόσο δε βρίσκονταν σε ναυτικό ή χερσαίο αποκλεισμό.

Ξέρουμε από ποικίλες πηγές ότι υπήρχε ανάκαθεν μια διαρκής επικοινωνία με τον «έξω κόσμο», μικρής έκτασης και σημασίας για μερικές περιοχές μεγαλύτερης σπουδαιότητας για άλλες.

Είναι γνωστό, ότι η συντριπτική πλειοψηφία των κοινοτήτων μιας κοινότητας, σε παλαιότερες εποχές, δεν είχε ούτε λόγο, ούτε δυνατότητα να μετακινηθεί, να ταξιδέψει, να περιηγηθεί, να βγει από τα όρια της συγκεκριμένης περιοχής, εκτός από κάποιες σπάνιες περιπτώσεις.

Η φτώχεια, η υλική ανέχεια και η σκλαβιά, οι συγκοινωνιακές δυσχέρειες - δρόμοι και μεταφορικά μέσα σε πρωτόγονη κατάσταση, οι κίνδυνοι του ταξιδιού και η γενικότερη ανασφάλεια (ληστεία, πειρατεία, τοπικές αναταραχές και ευρύτερες συρράξεις) αποτελούσαν τα κύρια αίτια που καθήλωναν τους παλιούς ανθρώπους «εφ' όρου ζωής» στον τόπο καταγωγής τους.

Κι εδώ, ασφαλώς, πρέπει να εξαιρέσουμε τις περιπτώσεις εκείνες, όπου έχουμε αναγκαστικές μετακινήσεις μετοικήσεις πληθυσμιακών συνόλων για λόγους πολεμικούς, πολιτικούς κ.ά., όπως, λόγου χάρη, είναι ο ξεριζωμός του μικρασιατικού Ελληνισμού με την καταστροφή του 1922, η ανταλλαγή των πληθυσμών και η εγκατάσταση των προσφύγων σε διάφορα σημεία της ελληνικής επικράτειας.

Εκείνοι, που, συνήθως, ταξίδευαν στις παλαιότερες εποχές, ήταν οι έμποροι, οι κυρατζήδες, οι ταχυδρόμοι και οι παραγγελιοδόχοι, οι ναυτικοί, διάφορες συντεχνίες μαστόρων και κάποιες άλλες κατηγορίες εργαζομένων. Από τόπο σε τόπο γύριζαν, επίσης, οι επαγγελματικές κομπανίες οργανοπαιχτών, κυρίως τσιγγάνων, και οι διάφοροι ραψωδοί και ποιητάρηδες. Και στα νεότερα χρόνια οι στρατιώτες ήταν εκείνοι που, συχνά, μετακινούνταν υποχρεωτικά και γνώριζαν καινούρια μέρη και άλλους ανθρώπους πέρα από τους συντοπίτες τους.

Οι περιηγητές -ξένοι κατά κανόνα- αυτοί που επισκέπτονταν χώρες μακρινές «προς θεωρίαν», χωρίς δηλαδή, κανένα πρακτικό σκοπό, παρακινημένοι μόνο από γνωστικά ενδιαφέροντα, από τη λαχτάρα του «ειδέναι», και γοητευμένοι από την ίδια την περιπέτεια, ήταν ελάχιστοι.

του **Σταύρου
Σαχινίδη**
Οικονομολόγου

Όλοι αυτοί, που προαναφέραμε, ήταν οι φορείς και οι μεταφορείς νέων ιδεών και αντιλήψεων, άλλου τρόπου ζωής και ποικίλων πολιτιστικών στοιχείων, που εισχωρούσαν με διάφορους τρόπους και διαδικασίες στο «κλειστό» σύστημα της παραδοσιακής κοινότητας.

Το ξενόφερτο, το «εισαγόμενο» ήταν καταναλωτικό αγαθό, χρηστικό αντικείμενο ή πνευματικό - καλλιτεχνικό προϊόν. Και αυτό το τελευταίο ήταν άλλοτε απλή μεταφορά, δάνειο, μίμηση και αναγραφή, και άλλοτε πάλι διασσκευή, προσαρμογή στα «καθ' ημάς» και δημιουργική αφομοίωση. Αυτές οι επαφές οι συνεχείς και αμοιβαίες δοσοληψίες με τους «πéριξ» ή και με

τους «μακράν οικούντας» είχαν τις μοιραίες συνέπειες και ήταν αποφασιστικής σημασίας για την εξέλιξη της «κλειστής» κοινότητας.

Γιατί, σιγά-σιγά, πολλά πράγματα αλλάζουν στην όλη ζωή και δραστηριότητα των ανθρώπων.

Οι όποιες μεταβολές, που ήταν αποτέλεσμα εξωτερικών επιδράσεων συντελούνται με βραδύ ρυθμό και με μακροχρόνιες συχνά διαδικασίες.

Τα τείχη, λοιπόν, που περιέβαλλαν τις μικρές, «κλειστές» κοινωνίες δεν ήταν τόσο αραγή και αδιαπέραστα.

Υπήρχαν ρωγμές, πύλες εισόδου και εξόδου, που διευκόλυναν τη διαφυγή ή την εισροή-διείσδυση, την αμφίδρομη διακίνηση, παντός είδους προϊόντων, που τροφοδοτούσαν τόσο τον υλικό, όσο, και τον ηθικό - πνευματικό βίο των ανθρώπων.

Άλλωστε, η απομόνωση αφορούσε κυρίως σε μικρά νησιά «άγονης γραμμής» ή σε περιοχές -ορεινές πιο πολύ και απρόσιτες- που βρίσκονταν μακριά από οδικές αρτηρίες, συγκοινωνιακούς κόμβους και σημαντικά αστικά κέντρα.

Τα μεγάλα νησιά, που διέθεταν εμπορικά λιμάνια, ήταν σπουδαία περάσματα, χώροι πολυσύχναστοι, όπου παράλληλα με τις ποικίλες υλικές συναλλαγές γίνονταν και ζυμώσεις, πνευματικού χαρακτήρα, διασταυρώσεις πολιτισμών και συγκρητισμοί, και έτσι προέκυπταν νέες μορφές ζωής και τέχνης.

Τα νησιά, ιδίως, του ανατολικού Αιγαίου δεν ήταν καθόλου απομονωμένα. Από τα πανάρχαια χρόνια είχαν συνεχή επικοινωνία με την απέναντι μικρασιατική ακτή, που, μαζί με αυτήν αποτελούσαν ενιαίο πολιτιστικό χώρο.

Η Μεσόγειος, γενικά, ήταν σημαντικό σταυροδρόμι, όπου συνέκλιναν οι ποικίλες πολιτιστικές επιρροές τριών ηπείρων, της Ασίας, της Ευρώπης και της [βόρειας] Αφρικής. Τα Επτάνησα, πάλι, δέχτηκαν για αιώνες την επίδραση της Δύσης, κυρίως της γειτονικής Ιταλίας. Οι επιρροές στον δημόσιο και ιδιωτικό βίο, στη γλώσσα και στα ήθη, στον χώρο του πνεύματος και της τέχνης είναι, ως σήμερα, εμφανέστατες. Η μικρή «κλειστή» κοινότητα, λοιπόν, άφηνε πάντα ένα παράθυρο ανοιχτό προς «πάσαν κατεύθυνσιν». Για να μπαίνει λίγο φως και από αλλού, για να φυσάει πότε - πότε και ένας άλλος άνεμος ευεργετικός, ζωογόνος. Έτσι, βαθμιαία και σχεδόν ανεπαίσθητα, με τον καιρό, αλλοιώνονταν το «πρόσωπο» της παραδοσιακής κοινωνίας, γινόταν η χάραξη καινούριων δρόμων για την περαιτέρω εξέλιξη της ζωής και την πορεία των ανθρώπων.

Ο ρόλος της οικογένειας στη διαπαιδαγώγηση των παιδιών

Η οικογένεια είναι το βασικό κύτταρο της κοινωνίας. Οι ρόλοι που οφείλει να αναλαμβάνει και να πραγματοποιεί με επιτυχία, είναι πολλοί και πολύπλοκοι. Ο ρόλος του γονέα μέσα στην οικογένεια είναι επίσης πολυμερής και απαιτητικός. Ανάλογα με τις εμπειρίες του, τις γνώσεις του και τα πρότυπα με τα οποία μεγάλωσε ένας γονιός, προσδοκεί και διαμορφώνει ανάλογη συμπεριφορά στην ανατροφή των παιδιών του.

Αναμφισβήτητα η οικογένεια επηρεάζεται από τις εξελίξεις της κοινωνίας που παρατηρούνται σε όλους τους τομείς, από την εξέλιξη της επιστήμης και της τεχνολογίας, με τους γονείς να επιχειρούν να προσαρμόσουν την διαπαιδαγώγηση των παιδιών τους μειώνοντας το χάσμα των χρόνων και αποφεύγοντας τις συγκρούσεις.

Ο ρόλος του γονέα είναι καθοριστικός για την εξέλιξη, τη διαμόρφωση της προσωπικότητας και την κοινωνικοποίηση του παιδιού του. Ο τρόπος που θα διαχειριστεί ένα συμβάν και ο χρόνος που θα διαθέσει για το παιδί του, θα εξαλείψει το πρόβλημα ή θα το ενισχύσει. Οι αξίες και οι αρχές που θα αποκομίσει το παιδί από την οικογένειά του, θα ενισχυθούν από το σχολείο και θα εδραιώσουν μία ισορροπημένη προσωπικότητα. Σε αντίθετη περίπτωση, όταν δηλαδή η οικογένεια δεν έχει μία σταθερή συμπεριφορά απέναντι στα νεότερα μέλη της, όταν αναθέτει σε άλλους φορείς τη διαπαιδαγώγησή του, όταν φυγοπονεί και όταν αξιώνει από το σχολείο και τους εκπαιδευτικούς να ελέγξουν και να «συμμορφώσουν» τα παιδιά που η ίδια έθρεψε με ανυπακοή για να μην «τραυματιστούν», τα αποτελέσματα είναι ορατά στο παιδί και τη συμπεριφορά του.

Η παραίτηση του γονέα, η έλλειψη χρόνου, η αμφιβολία των γονέων για τις δικές τους αξίες επηρεάζουν την ανατροφή των ανηλίκων, τα οποία χρειάζονται σταθερότητα, συνέπεια

της **Ελένης Μπλιούμη-Μπαρά**
εκπαιδευτικού, MSc
Δημιουργικής Γραφής &
Λογοτεχνικής Συγγραφής

και όρια. Οι γρήγοροι ρυθμοί της σύγχρονης κοινωνίας, ο τρόπος με τον οποίο μικροί και μεγάλοι αντιλαμβάνονται τα θέματα, η συνεχόμενη και εύκολη πληροφορία, το ανικανοποίητο σε όλους τους τομείς, επιδρούν στην ψυχολογία του νέου, που χρειάζεται μία στέρεη βάση να πατήσει και να προχωρήσει, βήμα-βήμα, προς την ενηλικίωση.

Δυστυχώς, όλο και πιο πολλοί γονείς σήμερα, από τη μία δεν έχουν τη διάθεση ή το χρόνο να πουν στο παιδί τους τι είναι χρήσιμο και τι βλαβερό και τα σημερινά παιδιά από την άλλη, έχοντας σαν 1σύμβολο1 το διαδίκτυο, δε δέχονται τη συμβουλή του γονιού πιστεύοντας ότι μπορούν μόνοι τους να τα καταφέρουν και ότι θα βρουν τις λύσεις στα θέματά τους. Ο σημερινός γονιός, λόγω των πολλαπλών απαιτήσεων της καθημερινότητας, παραχωρεί ελάχιστο από το χρόνο του στα παιδιά του, οι κου-

βέντες τους περιορίζονται στα απολύτως απαραίτητα και οι σχέσεις τους είναι «χαλαρές». Ένα ακόμη λάθος κάποιων γονέων είναι ότι είναι υποχωρητικοί-ανεκτικοί σε όλα. Πασχίζοντας να φανούν «ανοιχτοί» σε όλα και μιμούμενοι τους νέους στο ντύσιμο, στη συμπεριφορά, στη μουσική, για να έρθουν πιο κοντά τους, φτάνουν σε υπερβολές και χάνουν έτσι το 1κύρος 1τους και την επιρροή τους πάνω στο παιδί.

Με τα παιδιά μας δεν είμαστε φίλοι! Είμαστε οι γονείς τους. Θα πρέπει και για τους δύο να είναι ξεκάθαρος ο ρόλος τους και τα όρια επικοινωνίας. Τα όρια δεν αποκλείουν την αλληλοκατανόηση, αλλά μάλλον την προϋποθέτουν. Το μικρό παιδί ρωτάει, ο γονιός απαντάει και το σχολείο πάει την απάντηση του γονέα ένα βήμα πιο κάτω. Μία σειρά από βήματα για να φτάσει το παιδί στην κατανόηση του καλού και τον διαχωρισμό του από το κακό. Όλη η τέχνη στην διαπαιδαγώγηση σύμφωνα με τον Ρουσσώ, είναι το πώς να οδηγήσεις το παιδί μέσα σε μία συνήθεια αποφεύγοντας τις πολλές συζητήσεις. Το καθετί στην ανατροφή τους θα πρέπει να γίνεται στην ώρα του. Δεν χρειάζεται να βιάζεται καμία από τις δύο πλευρές.

ΑΥΤΟΣ-... ΤΟΥ «ΛΙΓΟ ΑΠ' ΟΛΑ»

Κάπου έχει «πορτούλα» ασφαλή.
Στα μέτρα του....
Καλού-κακού, ριπές φωτός να μπαίνουν.
Κρατά, ευτυχώς, κάποιες μισάνοιχτες...
«Υπό σκιάν», παρατηρεί... μασώντας «ζάχαρη» του «λίγο απ' όλα».
Μια τρύπα, όσο να μπεινοβγαίνει, χωρίς ανεπιθύμητες εκδορές!!!
Ενέδωσε στη φήμη πως ,
όποιος τις πόρτες ορθάνοιχτες αφήνει,
στο .... «όλα για όλα»,
πνίγεται στην πλημμύρα του φωτός.
Οι «αστρικές πολιορκίες» την τόλμη του απειλούν.
-Είν' ευθύνη των «προβολέων»!
(Έτσι βάφτισε τα κοφτερά μάτια του κόσμου!)

Θανάσιμες πληγές φωτός τον ανακρίνουν,
«δικάζουν» την ανημποριά... που περιμένει!
Μια χαραμάδα ορίζει το ασήμαντό του φως!
Δε βρίσκει ακτίνα εύκρατου ήλιου να διαλέξει ,
όλο υγεία το συννεφόκαμα να ιππεύσει;
Φανταστικά ανάλαφρος τρέχει...
Κείνη η γυαλάδα «Μεγάλης Πόρτας» τον τυραννά
κι ο φόβος του «Όλα και τίποτα» !
Μια ύποπτη ανθρωπιά σε «καρέκλες» τον κυλά...
Μια ύπουλη ακαμψία ιδεών τον σαπίζει!

Υ.Σ Ένας μέτριος άνθρωπος

Της Πάντου Κυριακής-Κορίνας
Από την ποιητική συλλογή «Συννεφόκαμα»,
ενότητα «Πρόσωπα»

ΕΦΗΒΕΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ – ΕΦΗΒΕΙΑ ΚΑΙ ΟΜΑΔΑ

Η ΑΞΙΑ ΤΗΣ ΑΥΤΟΕΚΤΙΜΗΣΗΣ – ΓΙΑ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΜΑΣ ΚΑΙ ΕΜΑΣ. ΣΕ 10 ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ ΚΑΙ ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ

2ο ΜΕΡΟΣ

5. Ο ρόλος της μητέρας στην πρώιμη ανάπτυξη αυτοεκτίμησης είναι καθοριστικός. Ο πατέρας τι ρόλο παίζει στο θέμα αυτό;

Ενώ η μητέρα συνδέεται και, κατά κάποιον τρόπο, αφοσιώνεται και ταυτίζεται με το μωρό της, ο πατέρας αναλαμβάνει να φροντίζει το παιδί, την μητέρα, καθώς και την σχέση μητέρας – παιδιού στην καθοριστική περίοδο μετά την γέννηση, ενώ συγχρόνως συνδέει την οικογένεια με το κοινωνικό της περιβάλλον. Αργότερα ο πατέρας συμβάλει περισσότερο στην ανεξαρτητοποίηση και την αυτονομία του παιδιού, σε αντίθεση με την μητέρα, που συχνά έχει την τάση να το κρατάει όσο το δυνατό περισσότερο κοντά της.

6. Τι ρόλο παίζει η ιδιοσυγκρασία στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης;

Ερχόμαστε στον κόσμο με ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά της προσωπικότητάς μας, ορισμένες “τάσεις”, το σύνολο των οποίων ονομάζεται ιδιοσυγκρασία. Η ιδιοσυγκρασία θεωρείται ότι σχετίζεται με τον γενετικό μας κώδικα, το DNA μας. Υπάρχουν διάφορες προτάσεις για τον είδος των χαρακτηριστικών αυτών, από τις οποίες μια πολύ απλή περιλαμβάνει το επίπεδο ενεργητικότητας (γρήγορη ή αργή αντίδραση σε διάφορα ερεθίσματα του περιβάλλοντος, νωθρότητα, παρορμητικότητα), την συγκινησιακή ευαισθησία (συναισθηματισμός, συναισθηματική καταπόνηση) και την κοινωνικότητα. Προφανώς διάφορες περιβαλλοντικές επιδράσεις επηρεάζουν τον τρόπο έκφρασης των χαρακτηριστικών της ιδιοσυγκρασίας. Πιθανώς όμως η ανάπτυξη της αυτοεκτίμησής μας σχετίζεται με τον βαθμό που αξιοποιούμε τα βασικά ιδιοσυγκρασιακά μας χαρακτηριστικά. Για παράδειγμα, αν το παιδί μας είναι πολύ ενεργητικό, θα είναι χρήσιμο να το παρακινήσουμε να ασχοληθεί με τον αθλητισμό. Ένας όχι ιδιαίτερα κοινωνικός άνθρωπος δεν θα είναι ικανοποιημένος αν διαλέξει σαν επάγγελμα τις δημόσιες σχέσεις κλπ.

7. Ποιος είναι ο ρόλος του σχολείου στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης;

Το σχολείο είναι το πιο σημαντικό κοινωνικό περιβάλλον για τα παιδιά, μετά την οικογένεια. Εκτός από την παροχή ακαδημαϊκών γνώσεων, έχει μεγάλη σημασία στην ανάπτυξη όλων των τύπων κοινωνικών σχέσεων, αλλά και της συγκινησιακής νοημοσύνης (συγκινησιακή ενημερότητα, αυτοέλεγχος, συγκινησιακή έκφραση). Η αποδοχή και ο σεβασμός που παίρνουν τα παιδιά στο σχολικό περιβάλλον, η ενθάρρυνση και η επιβράβευση των προσπαθειών και των επιτυχιών τους από τους διδάσκοντες, αλλά και από τους συνομηλίκους, παίζουν σημαντικό ρόλο στην διαμόρφωση της αυτοεκτίμησης στην διάρκεια της σχολικής τους ζωής.

Στο σημείο αυτό αξίζει να κάνουμε τις εξής παρατηρήσεις:

α) Η επιβράβευση των μαθητών χρειάζεται να βασίζεται σε ρεαλιστικές προσπάθειες ή επιτυχίες. Έτσι η αυτοεκτίμηση των παιδιών θα χτίζεται πάνω σε ρεαλιστικά κριτή-

του Δρα Ιωάννη
Σιγάλα
παιδοψυχιάτρου

ρια.

β) Είναι σημαντικό να αναδεικνύονται οι ιδιαίτερες δυνατότητες του κάθε μαθητή στην διάρκεια της σχολικής του ζωής, ώστε να ενθαρρύνεται και να καλλιεργείται η αξιοποίησή τους. Η αξιοποίηση των ταλέντων των παιδιών και η ικανοποίηση που παίρνουν από αυτήν ενισχύουν σημαντικά την αυτοπεποίθησή τους, ενώ παράλληλα τα ενθαρρύνουν να ασχοληθούν με την βελτίωση των αδυναμιών τους.

Μια σχετικά πρόσφατη θεώρηση της νοημοσύνης, όχι σαν ενιαίας οντότητας, αλλά σαν φαινόμενου με πολλές διαστάσεις, μπορεί να είναι βοηθητική για την αξιοποίηση των προσωπικών ταλέντων των μαθητών.

Με την θεώρηση αυτή διακρίνονται επτά ξεχωριστά είδη νοημοσύνης:

- Η Γλωσσική, που σχετίζεται με την γνώση της γραπτής και προφορικής γλώσσας, και επιτρέπει στα άτομα που την κατέχουν σε υψηλό βαθμό να μεταδίδουν αποτελεσματικά τις ιδέες τους.

- Η Λογική – Μαθηματική, που χαρακτηρίζεται από την ικανότητα συνθετικής και αναλυτικής σκέψης, κατανόησης σχέσεων, καθώς και αναγνώρισης προτύπων. Το σχολείο αναγνωρίζει και καλλιεργεί κυρίως τα δύο αυτά είδη νοημοσύνης, δηλαδή την γλωσσική και την λογική – μαθηματική.

- Η Σωματική – Κινησθητική, η οποία αφορά την ικανότητα συντονισμού και ελέγχου των κινήσεων, πχ στον αθλητισμό.

- Η Οπτική – Χωρική, που χαρακτηρίζεται από την ικανότητα ακριβούς αντίληψης του περιβάλλοντος, και είναι ανεπτυγμένη στους ανθρώπους που διαθέτουν αυξημένη ικανότητα προσανατολισμού (πχ στους πιλότους αεροσκαφών).

- Η Μουσική, που είναι αυξημένη σε όσους διαθέτουν «μουσικό αυτί».

- Η Διαπροσωπική νοημοσύνη, που σχετίζεται με την ικανότητα αναγνώρισης των συναισθημάτων, των κινήτρων και των προθέσεων των άλλων. Τα άτομα με αυξημένη διαπροσωπική νοημοσύνη είναι ιδιαίτερα κοινωνικά και συνεργάσιμα και μπορούν να λειτουργούν ομαδικά.

- Η Ενδοπροσωπική νοημοσύνη, που αφορά την ικανότητα αυτογνωσίας, αυτοσυγκέντρωσης, και την δημιουργία μιας ακριβούς εικόνας του εαυτού και την αξιοποίησή της για την επιλογή της κατάλληλης κάθε φορά συμπεριφοράς.

8. Με τι τρόπο μπορούμε να αναπτύξουμε την αυτοεκτίμηση στην διάρκεια της ζωής μας;

Στην βρεφική ηλικία η σχέση με την μητέρα είναι καθοριστική όχι μόνο για την αυτοεκτίμηση, αλλά και για την επιβίωση του παιδιού. Η διαθεσιμότητα, η τρυφερότητα, η αυθεντική ανταπόκριση της μητέρας στο χαμόγελο του μωρού ή στο κλάμα, δημιουργούν τις βάσεις για μια γερά δομημένη θετική αυτοεκτίμηση. Αντίθετα μια απαγορευτική, απορριπτική ή αποξενωμένη μητέρα συμβάλει στην καθήλωση της αυτοεκτίμησης του μωρού, γεγονός που με δυσκολία ξεπερνιέται στο μέλλον.

Στην βρεφική και νηπιακή ηλικία σημαντικό ρόλο παίζει η ενθάρρυνση για ανάληψη πρωτοβουλιών, η υλική και συναισθηματική στήριξη, η ρεαλιστική επιβράβευση, αλλά και η σταθερή οριοθέτηση από όλα τα μέλη της οικογένειας, δηλαδή τους γονείς, τα αδέρφια και τους λοιπούς συγγενείς. Αντίθετα η έλλειψη υποστήριξης, η απορριπτική στάση και οι επικρίσεις, η ειρωνεία, η υπερπροστασία και η έλλειψη ευκαιριών, δημιουργούν αισθήματα κατωτερότητας, ενοχής, και έλλειψη εμπιστοσύνης στις ικανότητες του παιδιού.

Ο ρόλος του σχολείου για τα παιδιά της αντίστοιχης ηλικίας αναφέρθηκε προηγουμένως. Μπορούμε απλά να προσθέσουμε εδώ ότι η θετική αυτοεκτίμηση παίζει πολύ σημαντικό ρόλο για την συμμετοχή του παιδιού στις διαδικασίες της μάθησης, ακόμη και στην προσχολική ηλικία.

Σταδιακά ο ρόλος της ομάδας των συνομηλίκων γίνεται όλο και πιο σημαντικός. Στην προεφηβία η αυτοεκτίμηση εξαρτάται από την εξωτερική εμφάνιση, την δημοτικότητα, τις σχολικές και τις αθλητικές επιδόσεις. Στην εφηβική ηλικία η εκτίμηση αφορά πλέον την συνολική εικόνα της αξίας του εαυτού, ενώ επηρεάζεται λιγότερο από επιμέρους χαρακτηριστικά. Η αυτοεκτίμηση πλέον συνδέεται με την αίσθηση ικανότητας, αυτοελέγχου, συνέπειας των επιλογών, καθώς και με την αντίληψη της ηθικότητας του νέου ανθρώπου.

Στην διάρκεια της ενήλικης ζωής σημαντικό ρόλο για το χτίσιμο αυτοπεποίθησης και αυτοσεβασμού παίζουν τα επιτεύγματα στον εργασιακό χώρο, η αίσθηση παραγωγικότητας και δημιουργικότητας, οι σχέσεις με το άλλο φύλλο και η δημιουργία οικογένειας, καθώς και ο κύκλος των φίλων. Η ανάπτυξη τρυφερότητας και αλληλοϋποστηρικτικής σχέσης με τον σύντροφό μας θεωρείται καθοριστική στην εποχή μας (όπου ο ρόλος την ευρύτερης κοινότητας έχει υποβαθμιστεί). Όσο προχωρούμε προς την μέση ηλικία και αργότερα αρχίζουμε να δίνουμε μεγαλύτερη σημασία στην καλή οργανική και ψυχική μας υγεία, παράλληλα με την διατήρηση υποστηρικτικών οικογενειακών και φιλικών σχέσεων, καθώς και την επαγγελματική επιτυχία. Η ανεργία, αλλά και το διαζύγιο, είναι δυνατό να υποσκάπτουν σημαντικά την αυτοεκτίμησή μας στην περίοδο αυτήν. Όσο βαδίζουμε προς την ώριμη ηλικία της ζωής μας γίνεται όλο και σημαντικότερος ο ρόλος της προσφοράς προς στους οικείους και στους φίλους μας, αλλά και στο ευρύτερο κοινωνικό μας περιβάλλον.

9. Ποια είναι τα χαρακτηριστικά των ανθρώπων με υψηλή και ποια των ατόμων με χαμηλή αυτοεκτίμηση;

Οι άνθρωποι με υψηλή αυτοεκτίμηση είναι παραγωγικοί, δημιουργικοί και αισιόδοξοι. Καλλιεργούν την φαντασία τους και αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες, αποδεχόμενοι λογικούς κινδύνους. Δεν αποθαρρύνονται από τις αποτυχίες, αλλά τις χρησιμοποιούν σαν πηγή μάθησης και εφαλτήρια για νέες, καλύτερα οργανωμένες προσπάθειες. Προσαρμόζονται στις αλλαγές του περιβάλλοντος. Έχουν ηγετική προσωπικότητα. Αισθάνονται αξιαγάπητοι, αλλά και πρόθυμοι να δώσουν τρυφερότητα και να φροντίσουν τους άλλους. Είναι καλοί ακροατές, αναγνωρίζουν την αξία των άλλων και γίνονται δημοφιλείς. Έχουν μεγάλο βαθμό αυτογνωσίας και ρεαλιστική αντίληψη των ικανοτήτων και των αδυναμιών τους. Έχουν υψηλό βαθμό αυτοελέγχου και ικανότητα ψύχραιμης αυτοπαρατήρησης. Αντιμετωπίζουν το μέλλον με σιγουριά και αισιοδοξία και μπορούν να απολαμβάνουν τις μικροχαρές της ζωής.

Τα άτομα με χαμηλή αυτοεκτίμηση πιστεύουν ότι δεν αξίζουν την φροντίδα και την αγάπη από τους άλλους, ενώ όταν την παίρνουν, γίνονται καχύποπτα. Αφήνουν τα προβλήματα να χρονίζουν, αναβάλλοντας την αντιμετώπισή

τους. Φοβούνται την απόρριψη και γι' αυτό δύσκολα αναλαμβάνουν πρωτοβουλίες. Η διάθεσή τους εξαρτάται από την επιδοκίμασία των άλλων και υιοθετούν συμπεριφορές σκοπεύοντας να γίνουν αρεστοί. Δυσκολεύονται να αντιμετωπίσουν κοινωνικά προβλήματα. Αισθάνονται δυστυχή, αφού δεν καταφέρνουν να χαρούν με τις μικροαπολαύσεις που δίνει η ζωή. Οι αποτυχίες γίνονται πηγή μεγάλης ματαίωσης και ανεξέλεγκτου άγχους.

Αξίζει να σημειώσουμε εδώ ότι η περιγραφή των δύο πιο πάνω κατηγοριών αφορά ακραίες ή ιδανικές συνθήκες. Οι περισσότεροι, φυσιολογικά, βρισκόμαστε κάπου ανάμεσα.

10. Συμπερασματικά τι πρέπει να κάνουμε οι γονείς για να συμβάλλουμε στην ανάπτυξη της αυτοεκτίμησης στα παιδιά μας;

Πρώτον να ασχοληθούμε με την δική μας αυτοεκτίμηση, αυτοπεποίθηση και αυτοσεβασμό, γιατί σε κάθε περίπτωση λειτουργούμε σαν πρότυπα για τα παιδιά μας.

Και δεύτερον να τα μάθουμε να είναι δημιουργικά, να αξιοποιούν την φαντασία τους, να έχουν οράματα και να βάζουν στόχους. Να ενεργούν και να δίνουν νόημα στην ζωή τους. Να μη φοβούνται τις αποτυχίες, αλλά να μαθαίνουν από αυτές και να δυναμώνουν. Να είναι μαχητικά. Να αξιοποιούν επιλεκτικά και ενεργητικά την πληροφόρηση και να μη γίνονται παθητικοί δέκτες πληροφοριών. Να αξιολογούν την σημασία των πληροφοριών. Να μη φοβούνται την αλλαγή.

Ας αναφέρουμε εδώ μερικές φράσεις που βλάπτουν την αυτοπεποίθηση των παιδιών μας, όπως τις έχει σταχυολογήσει η εργοθεραπεύτρια κυρία Μαρκέλλα Πολιτάκη: Χαζό είσαι; - Μην κλαις! Οι άντρες δεν κλαίνε! - Είσαι ανόητος; Δεν πρέπει να φοβάσαι! - Δεν μπορείς να το κάνεις αυτό, άστο, θα το κάνω εγώ - Δεν είσαι παιδί εσύ, είσαι βάσανο! - Δεν σε ρώτησα! - Δεν υπάρχει δεν μπορώ. Υπάρχει δεν θέλω! - Γιατί εσύ δεν είσαι τόσο καλός όπως ο ... - Είσαι μεγάλος ψεύτης! - Θα βαρεθείς γρήγορα και θα τα παρατήσεις - Γιατί οι άλλοι μπορούν και εσύ δεν μπορείς; - Δεν πρόλαβα να φύγω και έκανες ζημιά - Δεν είσαι ευχαριστημένος με τίποτα! - Ξέρεις τι έχω τραβήξει για να σε μεγαλώσω;

Τέλος να και κάποιες φράσεις που ενισχύουν την αυτοπεποίθηση των παιδιών μας από την ίδια πηγή: Ότι και να κάνεις, θα σε αγαπάω! - Μπράβο σου, συνέχισε, θα τα καταφέρεις - Δεν είναι κακό να κάνεις λάθος, όλοι κάνουμε - Δεν πειράζει, αυτό που μετράει είναι ότι προσπάθησες - Σε αγαπάω για αυτό που είσαι!

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Παπάνης Ευστράτιος: Η Αυτοεκτίμηση. Θεωρία και αξιολόγηση. Εκδόσεις Ι. Σιδέρης, Αθήνα, 2011. Και στην διεύθυνση: https://www.researchgate.net/publication/275954290_AUT-OEKTIMESE-THEORIA_KAI_AXIOLOGESE
- T. Berry Brazelton, MD, B. G. Cramer, MD: The Earliest Relationship. Addison – Wsley pub.
- M. Fulchiero Gordon M.D.: Normal Child Development. In: Kaplan & Sadock's: Comprehensive Textbook of Psychiatry, 8th edition, 2005. Lippincott, Williams. Wilkins.
- Γ. Τσιάντης: Ψυχική υγεία του παιδιού και της οικογένειας, Εκδ. Καστανιώτης, 1991.
- <http://www.imsigalas.gr/k0302.php>
- <http://www.imsigalas.gr/k0301.php>
- <http://markellapolitaki.blogspot.gr/2018/04/170418.html>
- Μακρή – Μπότσαρη Εύη: Αυτοαντίληψη και αυτοεκτίμηση. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα, 2001

Τι να κάνεις αν βιώσεις μια εξαιρετικά ανυπόφορη κατάσταση...

Κάποιες φορές η ζωή μας διαταράσσεται υπερβολικά. Δεν πρόκειται για μια αναστάτωση που μας διακατέχει επειδή κάποιος έβαλε τη σκούπα και το φάρασι σε διαφορετικό μέρος, από το σύνηθες, και δεν μπορούμε να τα εντοπίσουμε για να κάνουμε τη δουλειά μας. Τέτοιες μικρές συγχύσεις προκύπτουν συχνά και συνήθως μπορούμε να τις διευθετήσουμε σχετικά εύκολα.

Όταν τα πράγματα κυλούν ομαλά, μπορούμε να προβλέψουμε τις επόμενες κινήσεις μας, δεν υπάρχουν απροσδόκητες εξελίξεις, δεν ανησυχούμε ιδιαίτερα. Αισθανόμαστε βεβαιότητα για το άμεσο μέλλον.

Υπάρχει όμως η πιθανότητα να περιέλθουμε σε μια πιο απαιτητική κατάσταση. Δεν το θεωρώ απαραίτητο να συμβεί ούτε και υποστηρίζω πως για να "μάθεις πρέπει να πάθεις καταστροφές". Η πρόβλεψη είναι μια διαδικασία που μπορεί να σε κάνει να γλιτώσεις από ταλαιπωρίες και βάσανα. Η έλλειψη πρόβλεψης είναι καθοριστικός παράγοντας που μπορεί να μας στερήσει ένα επιθυμητό μέλλον.

Η λέξη σημαίνει "να βλέπω κάτι από πριν". Είναι κάτι που μας βοηθά να σχεδιάσουμε τις επόμενες κινήσεις μας αποτελεσματικά επειδή έχουμε μια ιδέα των πιθανών εξελίξεων. Επειδή τη ζωή τη ζουν πάρα πολλοί άνθρωποι κι είναι σαν να συμμετέχουμε σε μια τεράστια θεατρική παράσταση όπου ο καθένας παίζει έναν ρόλο, που πολλές φορές δεν ταιριάζει με το σενάριο που ακολουθούν οι υπόλοιποι, προκύπτουν απροσδόκητες, προκλητικές και, ίσως το σημαντικότερο, ανυπόφορες καταστάσεις.

Ανυπόφορο είναι κάτι δυσάρεστο που δεν μπορούμε να το υπομείνουμε ή να το ανεχθούμε ή να ζήσουμε αρμονικά με αυτό. Δεν υποφέρεται, μας πνίγει, μας αναστατώνει, θολώνει το μυαλό μας. Νιώθουμε πως επείγει να κάνουμε κάτι δραστικό, αλλιώς, οδεύουμε τάχιστα προς την εξόντωσή μας. Οι συνθήκες είναι απειλητικές, επικίνδυνες και πιεστικές και δεν υπάρχει αρκετός χρόνος για να καθίσουμε να βρούμε μια καλή λύση ή έτσι νομίζουμε λόγω της δυσφορίας που νιώθουμε και της άμεσης ανάγκης που «φαίνεται» να μας πιέζει.

Γενικά παραδείγματα τέτοιων κατα-

του **Θοδωρή Κακαλέτρη**
μέλος της ομάδας
ISOFRUIT

στάσεων θα ήταν μια οικονομική καταστροφή, μια ερωτική απογοήτευση, η προδοσία από ένα "έμπιστο" πρόσωπο, το ότι πέσαμε θύμα μιας μεγάλης απάτης, μια βίαιη πράξη που μας συγκλόνισε ή μια σκληρή τιμωρία που δεχθήκαμε από κάποιον που είχε ξεμείνει από ανθρωπιά.

Σημαντικό ρόλο παίζει το πόσο απότομα συμβαίνει κάτι, πόσο αναπάντεχο είναι και σε τι βαθμό μας αποσυντονίζει ή μας δημιουργεί την αίσθηση ότι "πέφτουμε από τα σύννεφα".

Τι μπορούμε να κάνουμε, όμως, όταν βρεθούμε σε μια «αναπόδραστη» κατάσταση ενός πνιγηρού συναισθηματικού λαβύρινθου;

Λοιπόν, ορίστε μερικές συμβουλές:

1. Αν έχεις έναν καλό φίλο ή φίλη, που συνήθως είναι και καλός ακροατής, πήγαινε πες του τι σου συνέβη. Μην απομονώνεσαι με περίεργες σκέψεις να στριφογυρίζουν στο μυαλό σου.

2. Συμβουλέψου τη νομοθεσία ή έναν ειδικό, αν υπάρχουν παράγοντες του προβλήματος που διευθετούνται από τον νόμο, και δράσε ανάλογα ώστε να υπάρξει βελτίωση της κατάστασης.

3. Χρησιμοποίησε ειρηνικά μέσα για να πετύχεις βελτίωση των συνθηκών για παράδειγμα τον διάλογο.

4. Δεν υπάρχει άλυτο πρόβλημα. Μην συμφωνείς με την ιδέα ότι «τα πάντα έχουν χαθεί».

5. Αν σε βοηθάει, πήγαινε ένα ταξίδι σε ένα μέρος όπου θα αισθανθείς καλύτερα.

6. Κάνε κάτι το οποίο απαιτεί δράση εκ μέρους σου κι η ενασχόληση με αυτό είναι κάτι που σε γεμίζει.

7. Μέσω της εργασίας σου ή των ασχολιών σου προσπάθησε να πετύχεις σημαντικά πράγματα παρόλο που ένα πρόβλημα απορροφά την προσοχή σου. Μπορείς να τα πετύχεις!

8. Στο παρελθόν, σε δύσκολες στιγμές, είχες πιθανώς ανακαλύψει κάποιες λύσεις για παρόμοια προβλήματα. Θυμήσου πώς τα είχες λύσει και εφάρμοσε ξανά τις ενέργειες που είχαν αποδώσει.

9. Αν επικεντρωθείς στο να διαχειριστείς σωστά κάτι κι επιμένεις να σκέφτεσαι θετικά, παρόλες τις αντίξοες συνθήκες, τελικά θα τα καταφέρεις!

10. Μπορείς να διαχειριστείς ανυπόφορες καταστάσεις. Το ότι μας κάνουν να νιώθουμε μεγάλη δυσφορία δεν σημαίνει ότι είναι άλυτες!

«Λάθος Διάγνωση»

Ωραιόκαστρο, Παρασκευή απόγευμα. Γυρίζω σπίτι από τη δουλειά αμαξιτός. Η γυναίκα και το παιδί μου λείπουν στην Αθήνα. Επίσκεψη στη συνονόματη νονά της κόρης μου Μαρίας. Απόλυτη ησυχία. Ενστικτωδώς, το μάτι έπεσε στη φωτογραφία του γάμου μου. Σηκώθηκα από την πολυθρόνα και πήρα την ασημένια κορνίζα στα χέρια. Βυθίστηκα στην εικόνα δύο νέων που, επισήμως πια, ξεκινούσαν την κοινή τους πορεία στη ζωή. Συνειδητοποίησα πως πέρασαν είκοσι ολόκληρα χρόνια από τότε που αιχμαλωτίστηκε για πάντα εκείνη η στιγμή. Φόντο η Θεσσαλονίκη και ο Θερμαϊκός από τα κάστρα.

Αν θυμάμαι καλά, παντρευτήκαμε στις δεκαεννιά Ιούλη, δυο μέρες μετά της Αγίας Μαρίας, την ονομαστική γιορτή της γυναίκας μου. Η φωτογραφία είναι τραβηγμένη στο Επταπύργιο και κλασική για όλα τα ζευγάρια που παντρεύονται στη συμπρωτεύουσα. Το ζευγάρι κάθετα αγκαλιά και φαίνεται από τη μέση και πάνω. Ο φακός εστιάζει σε ένα μέρος του νυφικού και του γαμπριάτικου κοστουμιού και κυρίως, μετά το «χαμογελάστε» του φωτογράφου, στα πρόσωπα των νεόνυμφων, τα οποία είναι ελαφρώς γυρισμένα το ένα προς την πλευρά του άλλου. Σου δίνεται η εντύπωση ότι το ζευγάρι έχει ήδη σχηματίσει κοινό νου.

Η νύφη μια κούκλα. Εικοσιπέντε χρονών τότε, στα καλύτερά της. Με ένα ελαφρύ μακιγιάζ, με το μειδίαμα της Τζοκόντας, με τα μαλλιά σηκωμένα κότσο για να τονίζεται η απλότητα της ομορφιάς, ενώ τα γαλάζια μάτια σπινθηροβολούν την οξύνοια του πνεύματος και ταυτόχρονα τη χαρά της στιγμής. Το μόνο αντικείμενο που στολίζει τον λαιμό της Μαρίας είναι ένα κόσμημα περασμένο σε λεπτή χρυσή αλυσίδα, που θυμίζει το λυχνάρι του παραμυθιού μέσα από το οποίο βγαίνει το τζίνι με τις τρεις ευχές. Ήταν δώρο της αδερφής μου Κατερίνας στον αρραβώνα, που έγινε μόλις δέκα μήνες πριν. Παρατηρώ πως το δέρμα της, στο μπούστο, στα χέρια και το πρόσωπο είναι άσπρο ακόμα. Μάλλον οι ετοιμασίες του γάμου δεν της άφησαν και πολλά περιθώρια για μπάνια στη Χαλκιδική.

Αντιθέτως, εγώ φαίνομαι αρκετά μαυρισμένος στο πρόσωπο, που σημαίνει πως είχα χρόνο για dolce vita, πιθανόν και λιγότερο άγχος. Με το βλέμμα του νικητή -γελούν μέχρι και τα μουστάκια μου (που δεν έχω, αλλά πλέον την έχω δική μου)- με ολόμαυρα πυκνά μαλλιά, στουμπωμένα με ζελέ και λακ, εν αντιθέσει με το σήμερα που, παρά τα 48 μου χρόνια, έχουν ασπρίσει αρκετά και θα καταλάβετε γιατί. Φοράω ένα κουστούμι γκριζο-μαύρο λαμέ, με ασορτί γραβάτα και γκριζο μαντηλάκι στο τσεπάκι του σακακιού κι ένα ολόλευκο πουκάμισο. Εμφάνιση αντίστοιχη με τραγουδιστή νυχτερινού λαϊκού κέντρου, κοινώς «μπουζουκλερί», αλλά πολύ της μόδας τότε ...

Κι όμως, όλη αυτή η ευτυχία της στιγμής δεν μπορεί να με κάνει να ξεχάσω το γεγονός που παραλίγο να διαλύσει πρώτα τη σχέση και μετά το γάμο μας. Ήμασταν ανεπίσημα ζευγάρι όταν η Μαρίνα έχασε το πρώτο μας παιδί, χωρίς τίποτα να προμηνύει κάτι τέτοιο.

Ήταν η έκτη εβδομάδα της κύησης και ο οργανισμός της απέβαλε το έμβρυο. Στην αρχή, νομίσαμε πως κάτι τέτοιο μπορεί να τύχει σε οποιοδήποτε ζευγάρι και δεν δώσαμε, δυστυχώς, την απαιτούμενη σημασία.

Το διάστημα που ήμασταν αρραβωνιασμένοι μας συνέβη, για δεύτερη φορά, ακριβώς το ίδιο. Το γεγονός επίπευσε τη διαδικασία του γάμου, υπό την έννοια ότι ήθελα να δείξω στην ίδια πως ό,τι και να έγινε, από τη στιγμή που είμαστε μαζί, όποιο κι αν είναι το πρόβλημα θα είμαι πάντα δίπλα της. Άντε, την πρώτη φορά έτυχε. Τη δεύτερη; Εκεί, τα πράγματα πήραν άλλη διάσταση.

«Είναι φυσιολογικό και μάλιστα σε ζευγάρια που δεν έχουν κάνει προγεννητικό έλεγχο» ήταν τα λόγια του γυναικολόγου

του **Θωμά Ν. Λιόλιου**,
φιλόλογου
προέδρου
του Α.Ε.Μ.Α.

της, κ. Ψυχογιού, που πρώτα πλήρωνες την επίσκεψη και μετά έμπαινες στο γραφείο του! Για καλή μας τύχη, ένα γνωστό ζευγάρι που πέρασε τα ίδια, αλλά κατάφερε να κάνει παιδιά, μας παρότρυνε να επισκεφτούμε τον γενετιστή κ. Δανιήλ, καθηγητή στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο. Διατηρούσε το ιατρείο-γραφείο του στην περιοχή της Καμάρας. Απεγνωσμένοι καθώς ήμασταν, δεν αργήσαμε να του χτυπήσουμε την πόρτα. Φιλικός, πρόσχαρος, αποπνέοντας ταυτόχρονα κύρος κι επαγγελματισμό, ήδη, από το πρώτο ραντεβού μας έκανε να νιώσουμε εμπιστοσύνη. Η προτροπή του ήταν να κάνουμε μια σειρά από εξετάσεις, για να διαπιστώσει την κατάσταση της υγείας μας.

Τα αποτελέσματα υπήρξαν συγκλονιστικά. Προσωπικά δεν είχα απολύτως κανένα πρόβλημα, αλλά ούτε και η Μαρίνα. Εκτός από μία μικρή λεπτομέρεια. Οι εξετάσεις αίματος έδειξαν ότι είναι ομόζυγη. Μία

διάσταση αυτής της παραμέτρου στο DNA είναι ότι ο οργανισμός της δεν μπορούσε να βοηθήσει το έμβρυο στην εξέλιξη του και γι' αυτό το λόγο, κατά κάποιο τρόπο, το σκότωνε για να προφυλάξει την ίδια.

Ουσιαστικά, η έλλειψη αντισωμάτων που διαγνώστηκε στον οργανισμό της, έκανε τον κ. Δανιήλ, ήδη από το δεύτερο ραντεβού μαζί του, να μας πει χαρακτηριστικά: «Ακούστε, με βάση τα αποτελέσματα των εξετάσεων, άλλα δύο ζευγάρια, πριν από σας, κατάφεραν να κάνουν παιδί με τη μέθοδο που θα σας υποδείξω. Το γεγονός ότι υπάρχει θετικό προηγούμενο είναι πολύ καλό για σας. Σας προτείνω να προσπαθήσετε ξανά και όταν η Μαρίνα μείνει έγκυος, με το τεστ στα χέρια, να έρθει αμέσως εδώ. Από κει και πέρα οφείλετε να ακολουθήσουμε τη διαδικασία».

Εκείνη τη στιγμή το βλέμμα μου είχε επικεντρωθεί σε φωτογραφίες μωρών που υπήρχαν σε έναν πίνακα ανακοινώσεων, ακριβώς πίσω από το γραφείο του γιατρού. Σε κάθε μία από αυτές ήταν γραμμένες θερμότερες ευχαριστίες προς αυτόν. Σα να διάβασε τις σκέψεις μου, ενστικτωδώς σχεδόν, μου είπε: «Μην ανησυχείς. Όλα θα πάνε καλά. Κάποια μέρα θα βάλεις κι εσύ τη φωτογραφία του παιδιού σου σ' αυτόν τον πίνακα». Τα λόγια του γιατρού λειτούργησαν ως βάλαμο στην ψυχή μου. Όπερ κι εγένετο. Μερικούς μήνες αργότερα η γυναίκα μου έμεινε έγκυος.

Κατά τη διάρκεια του πρώτου τριμήνου της κύησης κι ανά δύο εβδομάδες πήγαινα στο ιατρείο για να δώσω αίμα. Ο γιατρός έφτιαχνε από αυτό εμβόλια αντισωμάτων, με τα οποία ενίσχυε το ανοσοποιητικό σύστημα της εγκυμονούσας. Μας είχε τονίσει ότι το πρώτο τρίμηνο είναι το κρισιμότερο διάστημα. Το διαβήκαμε με επιτυχία. Από το δεύτερο έπρεπε να κάνει μία ένεση κάθε μέρα στην περιοχή της κοιλίας μέχρι και την τελευταία μέρα της κύησης. Δεν θυμάμαι το όνομα της ουσίας που είχε μέσα η ένεση. Η ουσία είναι ότι περάσαμε με επιτυχία και το δεύτερο τρίμηνο παρακολουθώντας ταυτόχρονα με εξετάσεις -εκτός από την πορεία του εμβρύου- και τις ορμόνες της Μαρίας.

Ο γυναικολόγος της είναι ο μοναδικός άνθρωπος μέχρι τώρα στη ζωή μου, τον οποίο μίσησα στην αρχή και αγάπησα στη συνέχεια όσο κανέναν άλλον. Μόλις είχαμε καθίσει οικογενειακώς στο πανηγύρι της Μεταμορφώσεως του Σωτήρος, στον Όλυμπο, δέχτηκα το «μοιραίο» τηλεφώνημά του. Λόγω φόρτου εργασίας, «ξέχασε» να μας ενημερώσει ότι έπρεπε η Μαρίνα να κάνει τις ορμονικές εξετάσεις σαράντα μέρες πιο πριν και οι πιο πρόσφατες έβγαλαν «ανησυχητικά αποτελέσματα». «Δηλαδή γιατρέ;». «Υπάρχει πιθανότητα συνδρόμου down για το έμβρυο». Σιωπή.

Κόντεψε να μου πέσει το τηλέφωνο από τα χέρια... Ένωσα τη γη να χάνεται κάτω από τα πόδια μου, το φως να μετατρέπεται

Εγώ, ο Άνυτος

Το μεγαλύτερο ανθρώπινο πνεύμα
σε τίμησε με τη φιλία του.
Κι εσύ, άθλια κατήγορε,
το δωροδόκησες με κώνειο.

Στρατηγέ της αποτυχίας,
ναύαρχε της συμφοράς,
τριάντα καράβια δεν μπόρεσες
να πλεύσεις ως την Πύλο.

Λόγω θαλασσοταραχής...
Άπρακτος επέστρεψες στους Αθηναίους.
Στο δικαστήριο σ' οδήγησαν για προδοσία,
αλλά γλίτωσες χρυσώνοντας τους δικαστές.

Μες στις πόλης τα συμπόσια,
να, ο εραστής σου Αλκιβιάδης
βουτά μπροστά στα μάτια όλων
τα μισά κύπελλα, ασημένια και χρυσά.

Υπερασπίστηκες την άθλια πράξη του
χωρίς αιδώς: «μπορούσε να τα πάρει όλα.
μου άφησε τα μισά».
Για μισό σερβίτσιο, αν σε θυμούνται.

Τάχα εσύ κι όχι ο Θρασύβουλος
-ξένο σώμα η αλήθεια-
κατέλαβες το κάστρο της Φυλής
κι ανέτρεψες τους τριάκοντα.

Φίδι φαρμακερό, απ' την αρχή
εχθρός των σοφιστών
και του παιδιού σου,
μέσα στα πλούτη και στις σκιές.

Εχθρός της δημοκρατίας, ο Σωκράτης!
Δεν τον άκουσες.
Από φιλόσοφο έκανες το γιο σου βυρσοδέψη.
Τάλαντα η ισχύς του πολίτη. τίποτ' άλλο.

Άνυτος, Μέλιτος και Λύκων,
απερίσκεπτοι υπερόπτες και οι τρεις.
«Τίμημα θάνατος».
Βασίλεψε το λαμπρότερο φως της οικουμένης.

Έφτασαν πρώτοι, οι νέοι απ' τον Πόντο
να συναναστραφούν τη μεγαλοφυΐα.
«Σοφότερος του Σωκράτη, ο Άνυτος!»,
ανέκραξε ο Αντισθένης, ο κυνικός.

«Ο σιτοφύλακας;» απόρησαν οι Αθηναίοι.
Οργισμένοι σε υποχρέωσαν
να εγκαταλείψεις την πόλη.
Στην Ηράκλεια πια θαμμένος, σε τάφο απλό.

Εσύ, με την τεράστια επιρροή και τα πολλά χρήματα,
αιώνια κέρδισες την αναγνώριση:
Δολοφόνος μεγάλων φιλοσόφων.
Χαμαί, για πάντα.

Πηγή έμπνευσης για το ποίημά μου υπήρξε ο Αθηναίος Άνυτος. Ο λόγος είναι το γεγονός ότι υπήρξε ο βασικός κατήγορος στη δίκη του Σωκράτη, ενώ για ένα διάστημα έγινε ή μάλλον παρίστανε τον φίλο στον μεγαλύτερο φιλόσοφο όλων των εποχών. Ο Άνυτος συμπυκνώνει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά μιας προσωπικότητας που κατέληξε στις παρυφές της ιστορίας και στη συνέχεια ξεχάστηκε. Σχεδόν κανείς δεν γνωρίζει το όνομά του, αλλά όλοι ξέρουν το όνομα του Σωκράτη. Εκείνο που κυρίως ήθελα να θίξω ήταν τα μέσα που μεταχειρίζεται ένας άνθρωπος που κατέχει χρήματα και προσπαθεί μέσω αυτών να χειραγωγήσει πρόσωπα και καταστάσεις, όπως ο Άνυτος.

Χρησιμοποίησα ως βασικές ιστορικές πηγές για τη ζωή και τη δράση του την Απολογία Σωκράτους του Ξενοφώντα και την Απολογία Σωκράτους του Πλάτωνα, αλλά και σύγχρονη βιβλιογραφία, η οποία με βοήθησε στη σύνταξη του ποιήματος. Προσπάθησα να διατηρήσω τη χρονική σειρά των γεγονότων προσθέτοντας την δική μου οπτική γωνία στη σύνθεση της προσωπικότητάς του, αλλά και να δώσω, σχετικά με τη ζωή του, ένα δικό μου αληθοφανές τέλος. Η ενασχόληση με ένα θέμα αυτού του είδους και η εμπειρία συγγραφής του ποιήματος υπήρξε για μένα πρωτόλεια και ταυτόχρονα άκρως ενδιαφέρουσα.

Θωμάς Ν. Λιόλιος,
φιλόλογος, πρόεδρος του Α.Ε.Μ.Α.

«Λάθος Διάγνωση»

(Συνέχεια από την σελίδα 12)
σε σκοτάδι. Όλοι να με ρωτάνε «τί σου είπε ο γιατρός;» κι εγώ να μην μπορώ να αρθρώσω λέξη.

Αφού συνήλθα λίγο, του τηλεφώνησα και μου πρότεινε να κάνουμε παρακέντηση. Για καλή μου τύχη ο παιδικός μου φίλος, ο Αλέξανδρος, είναι γιατρός. Καταλήξαμε από κοινού αντί για παρακέντηση να περιμένουμε τα αποτελέσματα των εξετάσεις του «μεγάλου υπέρηχου».

Ο γυναικολόγος συμφώνησε. Ορίστηκε το ραντεβού σε μία εβδομάδα. Δεν ήταν ο κ. Ψυχογιός, ο κ. ψυχοβγάλτης ήταν αυτός ο γιατρός. Τα μαλλιά μου τότε άσπρισαν. Η δική μας μεγάλη εβδομάδα, είτε για τη σταύρωση είτε για την ανάσταση. Αιώνας μου φάνηκε. Κατά τη διάρκεια της εξέτασης ήμουν δίπλα στη γυναίκα μου κρατώντας το χέρι της. Από το σύστημα του υπέρηχου βλέπαμε στην οθόνη την κατάσταση του εμβρύου. Ο γιατρός ψυχρά μας εξήγησε πως υπάρχουν πέντε σταθερές, οι οποίες πρέπει να ισχύουν και οι πέντε, για να μην πάσχει το

έμβρυο από το εν λόγω σύνδρομο. Θυμάμαι μόνο τις δύο: να έχει δέρμα και η μύτη του να είναι φυσιολογική. Αποτελέσματα εξέτασης; Πέντε στα πέντε.

Δάκρυα χαράς, ανακούφισης, με bonus νέο πως θα κάνουμε κορίτσι! «Από δω και πέρα ό,τι σας πει ο γενετιστής» είπε, σχεδόν αδιάφορα, ο γυναικολόγος κι αφού συμφωνήσαμε την τιμή και ότι τα χρήματα για τα έξοδα της γέννας θα του τα έδινα «μαύρα», συναποφασίσαμε να πάμε σε φυσικό τοκετό κι όχι σε καισαρική...

Τώρα που το καλοσκεφτομαι, όταν πήρα για πρώτη φορά την κόρη μου αγκαλιά στο μαιευτήριο, κατάλαβα για πιο λόγο γεννήθηκα. Σκέφτηκα τους ανθρώπους που κάνουν τα παιδιά τους χωρίς κανένα πρόβλημα, όσους δεν θέλησαν να τεκνοποιήσουν, εκείνους που τα παρατούν -στην καλύτερη περίπτωση- σε κάποιο ίδρυμα, αυτούς που δεν κατάφεραν να κάνουν παιδί κι ένιωσα απίστευτο σεβασμό για εκείνους που υιοθετούν. Κι όλα αυτά με αφορμή μια φωτογραφία...

Ο ΘΑΝΑΤΟΣ ΤΟΥ ΠΑΛΛΗΚΑΡΙΟΥ

(Διήγημα για τον θάνατο του θρυλικού
ευπατρίδη Ανθυπολοχαγού Παύλου Μελά στις 13/10/1904)

Είχε αρχίσει να νυχτώνει. Πήραν τον καπετάνιο γρήγορα πάνω στον οντά. Τον ξάπλωσαν στη φλοκάτη. Τον είχε βρει η σφαίρα στη μέση. Είχε πληγωθεί βάρια όμως. Ο μπλε σκούρος ντουλαμάς του καπετάνιου από τη μέση και πάνω έπαιρνε ένα μαβί χρώμα. Ήταν το αίμα που άρχισε να βάφει ακόμη και τα κουμπιά, που σχημάτιζαν το τρίγωνο στον θώρακα.

Εκεί μπροστά στον ανήμπορο αρχηγό, ο Πύρζας, ο Στρατινάκης, ο Ντίνας είχαν ένα βλέμμα σκοτεινό. Ο άνθρωπος που μάζεψε την ελπίδα τους και την έκανε στόχο και γλυκιά προσμονή ήταν ετοιμοθάνατος. Έβλεπαν πως ο πόθος τους για την απελευθέρωση του τόπου τους νύχτωνε. Όπως νύχτωνε και ο ουρανός έξω. Όπως νύχτωναν και τα μάτια του Παύλου.

Η Βάνα πίσω από τους άνδρες, έκλαιγε με ανείπωτη θλίψη. Έβαζε το ένα χέρι στο στόμα να μη βγαίνει ο θρήνος, με το άλλο έσφιγγε ένα φλουρί. Πού της είχε δώσει πριν, αυτός ο άγγελος της λευτεριάς. Κι ας ήταν μόνο κάποιες ώρες που είχε δει πρώτη φορά τον Παύλο. Αλλά πόσες φορές της είχε πει ο πατέρας της και είχε περιγράψει, τον νεαρό Αξιωματικό που έστειλε κρυφά το Ελληνικό κράτος να μας ελευθερώσει από τους Τούρκους, και κυρίως να διώξει τη βουλγάρικη σαπίλα, τους άθλιους κομιτατζήδες.

Την ίδια μέρα νωρίς το μεσημέρι ήταν με την αδελφή της, την Χριστίνα στο σπίτι. Ο πατέρας τους έλειπε. Η πόρτα ξαφνικά χτύπησε δυνατά και μια τρομάρα πήρε τα ματιά τους. Η Χριστίνα έπιασε το τουφέκι και πήρε θέση απέναντι από την πόρτα. Μίλησε η Βάνα:

-Ποιος είναι;

Απαντούσε ο Πύρζας:

-Έλληνες είμαστε. Ανοίξτε μας!

-Και τι ζητάτε;

-Μας έχουν πει να έρθουμε σε σας.

Η Βάνα κοίταξε από μια μικρή τρυπά της πόρτας, και το πρόσωπο της έλαμψε.

-Χριστίνα, είναι ο καπετάν Ζέζας!

-Και συ που τον ξέρεις;

-Τόσες φορές μας μίλησε ο πατέρας. Αυτός είναι!

Η Βάνα δεν περίμενε την έγκριση. Άνοιξε αμέσως την πόρτα.

-Περάστε! Καλωσορίσατε!

Περάσαν οι τρεις πρώτοι, σαν τα γίδια, χωρίς να χαιρετήσουν. Τελευταίος μπήκε ο Παύλος. Μαθημένος από την αστική ευγένεια έκλινε το κεφάλι του στην Βάνα.

Η Βάνα σκίρτησε. Πρώτη φορά το έβλεπε αυτό. Αυτά που διάβαζε σε βιβλία για την Αθήνα και την ελεύθερη πατρίδα, ήταν μπροστά στα μάτια της.

Οι καλοί τρόποι, ο σεβασμός. Καμμία σχέση με την αγριότητα που βασάνιζε αυτά εδώ τα ταπεινά μέρη. Αυτός ο άγγελος, αυτός ο ήρωας φέρνει τον άνεμο της ελευθερίας. Και πόσο όμορφος ήταν μέσα στον περήφανο μακεδονικό ντουλαμά. Πολύ καλύτερος, απ' ό,τι τον περιέγραψε ο πατέρας της. Τον είχε ήδη ερωτευτεί.

-Χαίρω πολύ! Είμαι ο Μίκης Ζέζας.

Ίσα που κατάφερε να απαντήσει:

-Έμενα με λένε Βάνα.

Κάθισαν. Τους έφεραν ζεστό νερό να πλυθούν και φαγητό.

του Ιωάννη
Δαρή
θεολόγου
αστυνομικού

Είπε ο Παύλος:

-Βάνα, τα ξημερώματα θα φύγουμε. Έχουμε μια συνάντηση εδώ κοντά.

-Το ξέρω. Θα σας περιμένουν ο Καούδης με τον Κύρου.

Ο καπετάνιος έβγαλε μια λίρα από το κεμέρι του.

-Βάνα, σας ευχαριστούμε! Πάρε αυτό να το μοιραστείς με την αδελφή σου.

Το κορίτσι μόλις πήρε τη λίρα, ακούμπησε το χέρι στα στήθια της. Αυτό δεν ήταν δώρο. Ήταν φυλαχτό. Αλλά τώρα ο Παύλος ψυχορραγούσε. Φώναξε τον Πύρζα:

-Νίκο, πού είσαι;

Έβγαλε το σταυρό του απ' το λαιμό και είπε:

-Τον σταυρό να τον δώσεις στη γυναίκα μου και το τουφέκι, όπως σου είπα, του γιου μου, του Μίκη και να τους πεις, ότι το καθήκον μου το έκαμα.

Έβγαλε το πορτοφόλι με τις φωτογραφίες των παιδιών του και ξεζώστηκε. Τότε φάνηκαν αίματα και έπεσαν λίρες κατά γης, γιατί είχε τρυπήσει το κεμέρι του η σφαίρα. Άρχισε να πονεί ο Παύλος κι έλεγε:

-Σκοτώστε με παιδιά, πώς θα μ' αφήσετε στους Τούρκους;

Όσο περνούσε η ώρα και πονούσε δυνατότερα.

Ύστερα είπε με δυνατή φωνή:

-Νίκο, εσύ πώς θα με αφήσεις;

Ο Πύρζας γονάτισε και τον εφίλησε στο μέτωπο και του είπε:

-Κοντά σου είμαι, καπετάνιε, δεν σε αφήνομε.

Και τα χείλη του Παύλου ήταν ψυχρά.

-Πονώ. Μίκη. Ζέζα.

Φώναζε τα παιδιά του. Και πάλι έλεγε:

-Σκοτώστε με!

Δε μπορούσε πια να κουνηθεί από τη θέση του.

-Εσείς θα συνεχίσετε. Δεν θα σταματήσετε, αν δεν διώξετε τους δολοφόνους από τη Μακεδονία. Βούλγαρος να μη μείνει! Αξίζει να πεθαίνεις για τη Μακεδονία, αξίζει για την Ελλάδα.

Τα παιδιά του δεν τα ονόμαζε πια. Είχε ξεψυχήσει.

Αυτό το θλιβερό βράδυ της 13/10/1904, ο νυχτωμένος ουρανός της Καστοριάς, εδώ πάνω από τη Στάτισσα, παράξενα είχε βγάλει όλα του τ' αστέρια, λες και ήθελε να φωτίσει ένα μονοπάτι. Όπως ο θάνατος του ανθυπολοχαγού Παύλου Μελά φώτισε το μονοπάτι της λευτεριάς.

«Ο θάνατος του είναι ζωή στους κουρασμένους από τη μετριότητα του κόσμου.

Ο θάνατος του ανασταίνει τους κοιμισμένους, ταραίζει τούς μαργωμένους, δυναμώνει τους αδύνατους, δροσίζει τους διψασμένους, ο θάνατος του Νέου, ο θάνατος του Ωραιού ο θάνατος του Αντρείου. Ψυχή, ψυχή ωραία, γλυκιά πενταπάρθενη που ερωτεύτηκες το θάνατο δίδαξε μας, ω, μάθε μας να μη πονεί και να μην καίει το αντίκρισμα της αγωνίας σου, ψυχή ωραία πενταπάρθενη.

Μη λησμονήτε ποτέ το θάνατο του Παλληκαριού, αλλά προπάντων μη λησμονήτε τη ζωή του, τον ενθουσιασμό του δηλαδή και τη δύναμη και την τόλμη, μη λησμονήτε και την ιδέα που για κείνη δούλεψε και υπόφερε, ούτε την πανώρια χώρα όπου εσκοτώθη, γιατί και η ιδέα εκείνη και η χώρα θέλουν πολλούς ακόμα Ήρωες».

Ίων Δραγούμης "Ίδας".

Μικρός οργανοπαίχτης

(αφήγημα)

Χειμώνας, νύχτα στο ορεινό χωριό και το χιόνι ήταν ένα γόνα, και το 'χε παγώσει η ξηροπαϊά. Ο μπάρμπα Βιτόλας ο κλαριτζής ζάρωνε στο τζιάκι και τα μικρότερα παιδιά με τη γκαζόλαμπα κοίταζαν να διαβάσουν και να γράψουν για το αυριανό σχολικό μάθημα, που θα γινόταν οπωσδήποτε. Τότε ήρθαν απ' τον μαχαλά, το Σιάχου, δυό χωριανοί, με κάπες τυλιγμένοι. Τίναξαν λίγο τις κάπες και μπήκαν στο θέμα.

-Έχουμε αρραβώνες απόψε μπάρμπα, θέλουμε να 'ρθείς μι του κλαρίνου να κάνουμε γλέντι.

-Να ζήσουν, μι τις υγείες κι καλά στέφανα, αλλά είμι μαναχός, δεν έχου του τρανό το πιδί να βαρέσει κάνιμ' του λαούτου. Δε γίνιτι μι ένα άτουμου.

-Αμάν μπάρμπα Βιτόλα, να μείνουμι χουρίς όργανα μόνου μι του στόμα; Πάρει του μικρό του πιδί.

-Δεν είνι διαβασμένους για του δάσκαλου, πώς να του πάρου;

Ο μπάρμπα Βιτόλας ήξερε ότι δεν θα ήταν χωρίς κέρδος το παίξιμο, θα έπεφταν κεράσματα στα όργανα. Τότε έριχναν συνήθως λεφτά σε κέρματα που ήταν καλά για τον κόπο- που τα έβαζαν στη τσέπη του μουσικού λέγοντας μια ευχή για τον πρώτο χορευτή, (κάποια, έριξε κουμπί αντί για κέρμα νομίζοντας ότι δεν θα καταλάβουν, μα την πήρε χαμπάρι το μικρό παιδί του κλαριτζή).

Μα πώς να πάρει τώρα τον μικρό γιο τον Μπάμπη με τέτοιο καιρό τσιβούρα και ξενύχτη, που να χορτάσουν χορό άμα αρχινούσαν τα δυο τα σόϊα που ήταν και πολυπληθή.

Το παιδί εύχονταν να πιάσουν τόπο οι αιτιάσεις του πατέρα του, να μη πάει, να μείνει για να ετοιμαστεί για το σχολείο, ήταν κι ο δάσκαλος ζόρικός με βέργα κρανίσια, και να κοιμηθεί κιάλας κουκουλωμένος στη φλοκιστή, την καναβή (το χρώμα για να μη λερώνει γρήγορα, και που να την πας στο λάκκο για πλύσιμο αν δεν έρχονταν η άνοιξη).

-Αμάν μπάρμπα, έλα πιριμένει ου κόσμους.

Τα πράγματα ήταν δύσκολα με τη διαπραγμάτευση. Οι επισκέπτες επίμονοι, γιατί ανέλαβαν μια αποστολή να φέρουν εις πέρας, αλλά και γιατί λάγκαζε κι αυτών η καρδιά να γλεντήσουν με την ευκαιρία του αρραβώνα.

Τότε δεν είχαν βγεί ακόμα τα πικάπια και οι οργανοπαίχτες έδιναν το κέφι για γλέντι, ενώ το τραγούδι των γυναικών με το στόμα ήταν περισσότερο για τα εθιμικά δρώμενα του αρραβώνα, την υποδοχή, το κέρασμα από την κοπέλα, τα συχαρίκια-ευχές μετά την αρραβώνα και τα αποχαι-

του **Παύλου Λάλου**
συνταξιούχου
δημοσιογράφου
συγγραφέα

ρετίσματα, όλα με μονό αριθμό τραγουδιών για να αποκτήσουν, με το γάμο, αρσενικά παιδιά).

- Αμάν μπάρμπα, ξαναείπε ο ψηλός σε μια απέλπιδη προσπάθεια να πετύχει την αποστολή του. Κάνει μας το κέφι, ξέρ'ς από τρανό σόϊ που είμαστε δεν θα βγείς ζημιωμένους, Όταν γένει ου γάμους, στου λέου σίγουρα, θα παίξ'ς ισύ μι του αζημίουτου.

Αυτό το επιχείρημα λύγησε τον κλαριτζή, που είπε:

-Αίντι Μπάμπη, σήκου, αντύς' καλά να μη κρουώ'ς, θα πάμι.

Δεν άντεξε, μπρος στην επιμονή των απεσταλμένων.

Θυμήθηκε που μέσα στην Κατοχή που έμεναν σε καλύβα έξω από το χωριό μαζί με τα λίγα προβατάκια, πίσω στη πλαγιά της οξυάς και πήγαν χωριανοί από την απέναντι περιοχή του μοναστηριού τ' Βούζη (ή Παλικαρυάς) και τον πήραν για γλέντι πάλι, με αρραβώνα σε καλύβα. Ευτυχώς κουβαλούσε πάντα μαζί το κλαρίνο. Κατοχή τότε αλλά ο κόσμος δεν τόβαζε κάτω.

Κι ο Μπάμπης με ένα μαλιωτάκι ζωμένος πήγε και συνόδευσε τον πατέρα του στο σπίτι στη γειτονιά, στο Σιάχου, με λαουτοκιθάρα- τζαγκανάρι, πατώντας με τα μικρά του δάχτυλα, κρατώντας στο τζαγκανάρι συνήθως το «λα», αλλά και κάνα «ρε» μέσα μέσα, όπως τον είχαν δασκαλεμένο.

Και όταν άρχισε ο χορός δεν σταματούσαν, σα σκασμένοι έκαναν, όλο όπα και κάτσεσ και φούρλεσ και κεράσματα σε κέρματα στα όργανα, και μεζέ βραστό και ψητό (ευτυχώς), γιατί το ξενύχτι θέλει φαί.

Κι από τραγούδια συμβιβάζονταν με περιορισμένο ρεπερτόριο, αρκεί να παίζονταν ο ρυθμός που επιθυμούσαν, τσάμικο την «ιτιά», καλαματιανό την «Ανούλα μας γλυκειά», ξεκοπάρκο τα τοπικά «για πάρε με, για πάρε με, ώρ' στην αγκαλιά σου βάλε με, και ότι θέλεις κάνε με» και «Τασιά μαρή Τασιά γιατί μας κάκιωσες, γιατί 'σαι κακιωμένη βαριά βαλαντωμένη, γιατί 'σαι κακιωμένη τα μούτρα σ' κρεμασμένη».

Και κυλούσαν οι ώρες, με τα κέρματα να φουσκώνουν τη τσέπη απ' το σ'κτίσιο σακάκι του μπάρμπα Βιτόλα. Την άλλη μέρα ο μικρός δεν πήγε στο δάσκαλο ειδοποίησαν ότι ήταν κρουωμένος, να γλυτώσει τιμωρία αφού ήταν άγραφτος. Κοιμήθηκε ψόφιως ως τ' απόγευμα κι ας τον τσιουκάνιζαν τα δάχτυλα απ' την λαουτοκιθάρα, ιδίως στο αριστερό που πατούσε τις κόρδες, όπου η μάνα του του είχε βάλει κρεμμύδι να πάρει τον πόνο.

Στη Ραβέννα, μια φορά κι έναν καιρό...

Μπολόνια. Σιδηροδρομικός σταθμός, 8 το πρωί.

Προορισμός μου η Ραβέννα. Γύρω μου κόσμος πολυς, θόρυβος, παιδιά, αποσκευές. Όλοι τρέχουν βιαστικοί στις αποβάθρες. Το τραίνο, άψογο, διασχίζει γρήγορα τη μαγευτική Εμίλια-Ρομάννα. Το σκυλάκι δίπλα μου, υπάκουο και διακριτικό, με κοιτάζει τρυφερά. Συμφωνούμε σε όλα. Απολαμβάνουμε κι οι δυο τη διαδρομή. Συγκεντρώνομαι στον σκοπό του ταξιδιού που προγραμματίζω τέσσερα χρόνια: μια απόδραση στη Ραβέννα του δέκατου αιώνα. Τραβώ βαριά βήλα (* 1) μπροστά μου κι απομονώνομαι απ' όλους κι όλα. Μελετώ τον χάρτη της πόλης και τις σημειώσεις μου, σχεδιάζω διαδρομές και οργανώνω τη μέρα. Αυτήν τη φορά είμαι αποφασισμένη να τη δω και να την απολαύσω όπως της αξίζει.

Ραβέννα, ώρα 9.10'. Ο ήλιος είναι ακόμη χαμηλά. Ο Άγιος Βιτάλιος με καλωσορίζει αειθαλής και αγέρωχος, κάπου στη via Gamba. Ανατρέχω στα χαρτιά μου. Άρχισε να κτίζεται την εποχή των Οστρογότθων και ολοκληρώθηκε τα χρόνια του Ιουστινιανού, επί επισκόπου Μαξιμιανού. Σαν κατασκευή «θυμίζει» το Χρυσοστρίκλινο (αίθουσα υποδοχής) του παλατιού της Κωνσταντινούπολης, από το οποίο δυστυχώς δε σώζεται τίποτε. Αρχίζω από τον τρούλο που κοσμούν τοιχογραφίες μπαρόκ του 18ου αιώνα. Τα ψηφιδωτά στους τοίχους, τους θόλους και τις αψίδες με αφήνουν άφωνη και συνειρμικά προσπαθώ να φανταστώ το μεγαλείο της Αγια-Σοφιάς... όταν υπήρχαν τόσο σπουδαίες εκκλησίες σε απόμακρες επαρχίες του Βυζαντίου, όπως η Ραβέννα(*2). Οι μονολιθικές κολώνες μεγαλειώδεις κι η ορθομαρμάρωση πολύ εντυπωσιακή. Δεν μπορώ να ξεκολλήσω το βλέμμα μου. Όλοι θαυμάζουν, όλοι φωτογραφίζουν. Ανοίγουν τους τουριστικούς οδηγούς, διαβάζουν κι ενημερώνονται. Η εκκλησία αδειάζει, κάθομαι στα στασίδια και μένω με το στόμα ανοικτό. Παραστάσεις από την Παλαιά Διαθήκη, Άβελ και Κάιν, καιόμενη βάτος, θυσία του Αβραάμ, Ιερεμίας και Ησαΐας, οι Ευαγγελιστές με τα σύμβολά τους, άγγελοι, λουλούδια, αστέρια και παγώνια. Ο Χριστός, στην οροφή, καθισμένος σε μπλε σφαίρα, προσφέρει το στέμμα του μάρτυρα στον άγιο Βιτάλιο. Στους δύο πλευρικούς τοίχους του ιερού, ο Ιουστινιανός με τους στρατιωτικούς δεξιά και τους κληρικούς αριστερά κι η Θεοδώρα -απέναντί του- με τους ευνούχους και τις κυρίες της ακολουθίας, στις αντίστοιχες θέσεις. Στέμματα και πρεπενδούλια(*3) φορτωμένα τεράστια μαργαριτάρια, χρυσά φωτοστέφανα, χρυσός φόντος, βασιλική πορφύρα, πολύτιμα σκεύη «Θείας Ευχαριστίας» στα χέρια των αυτοκρατόρων, ύφος ήρεμο και ισχυρό, ύφος εξουσίας.

Χαλαρώνω και φαντάζομαι. Βλέπω το συγκεντρωμένο μπουλούκι των βυζαντινών, τεχνίτες και μαϊστορες(*4) να ακολουθούν τον επίσκοπο Μαξιμιανό που εντέλλεται και καθοδηγεί. Έχουν λίγες μέρες που ήρθαν με καράβια φορτωμένα από την Βασιλεύουσα, για το μεγάλο έργο... Σακιά με ψηφίδες χρωματιστές και χρυσές (με φύλλο χρυσού ανάμεσα σε δυο κομμάτια γυαλιού), μεταφέρονται από τα καράβια της αποστολής και αραδιάζονται με τάξη, για να αρχίσει το έργο. Οι «ψηφοθέτες»(*5) ετοιμάζονται, παίρνουν οδηγίες και καθοδηγούν τους εργάτες, άλλοι να στήσουν τις σκαλωσιές κι άλλοι να ετοιμάσουν το κονίαμα. Το έργο αρχίζει με την πρώτη στρώση και θα ακολουθήσουν οι άλλες δύο, με διαφορετική σύνθεση. Μετά, ίσως μαζί με ζωγράφους -για το προσχέδιο- θα μεγαλοουργήσουν, χαρίζοντας το έργο τους

της Δέσποινας
Χίντζογλου -
Αμασλίδου
γιατρού,
μέλος της Ε.Λ.Β.Ε

στην αιωνιότητα. Τους αφήνω στη θεάρεστη αποστολή τους και συνεχίζω τον ιστορικό περίπατο. Δίπλα στον Άγιο Βιτάλιο το μαυσωλείο της Γάλλας Πλακιδίας, με ανάλογα ψηφιδωτά και μικρά παράθυρα από έγχρωμο αλάβαστρο που μπάζουν μυστηριακό και παιχνιδιάρικο φως. Παραδίπλα το Domus dei tapeti di pietra με τα καλλιτεχνικά δάπεδα κάποιου βυζαντινού παλατιού ή αρχοντικού και λίγο πιο πέρα το Βαφτιστήριο των Ορθοδόξων (Battistero Neoniano). Στη via di Roma ο Άγιος Απολλινάριος ο νέος (Basilica di San Apollinare Nuovo), του 11ου αιώνα, με μαρμάρινες διακοσμήσεις και γλυπτά, και δίπλα το Μουσείο της Αρχιεπισκοπής (Duomo, Museo Arcivescovile) με τον ναό του Αγίου Ανδρέα. Στο μουσείο της Αρχιεπισκοπής μαρμάρινες επιγραφές, επιτύμβιες πλάκες στη λατινική και την ελληνική, τεκμήρια

μοναδικά της πλούσιας και μακρόχρονης ιστορίας της πόλης. Λίγο πιο μέσα ο τάφος και το σπίτι του Δάντη. Τέλος στον παλιό Άγιο Απολλινάριο, San Apollinario in classe -στο λιμάνι- (*5), μια τεράστια παλαιοχριστιανική βασιλική με υπέροχα ψηφιδωτά, από όπου μεταφέρθηκε το λείψανο του αγίου στον San Apollinario Nuovo, για να προστατευτεί από τους πειρατές της εποχής, τον φόβο και τον τρόπο των παράλιων περιοχών.

Επιστροφή στη Μπολόνια. Η Via dell' Indipendenza και οι άστεγοι στις στοές της, η Piazza Maggiore και ο μεγαλειώδης Ποσειδώνας της, η via Zamboni με τις σύγχρονες πανεπιστημιακές σχολές και το ιστορικό πρώτο πανεπιστήμιο στην Ευρώπη, ο μπρούντζινος έφιππος Garibaldi κι οι καφετέριες με τους ανεμιστήρες και τα εσπρεσάκια... δε με συγκινούν. Ούτε οι βιτρίνες με βάζουν σε πειρασμό.

Στα μάτια μου λάμπουν ακόμη οι χρυσές ψηφίδες στα φωτοστέφανα και τον φόντο, και το φωτεινό λευκό των μαργαριταριών στα στέμματα και τα πρεπενδούλια.

Λάμπουν και με τυφλώνουν, και συγχρόνως με κάνουν να αναγνωρίζω και να υποκλίνομαι, για άλλη μια φορά, στο μεγαλείο του Βυζαντίου.

ΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Βαριές κουρτίνες-διαχωριστικά στα βυζαντινά παλάτια και αρχοντικά.
2. Η Ραβέννα ήταν για πολλά χρόνια πρωτεύουσα της Δυτικής Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, μετά καταλήφθηκε από τους Οστρογότθους και ύστερα ήρθε στη βυζαντινή κυριαρχία, ως βυζαντινό εξαρχάτο, μέχρι το 751, οπότε πέρασε στα χέρια των Λομβαρδών.
3. Τα πρεπενδούλια ήταν μακριά πολύτιμα κοσμήματα που κρέμονταν από το στέμμα, μπροστά στα αυτιά.
4. Μαϊστορες: τίτλος ανώτατου διοικητικού, πολιτικού ή στρατιωτικού αξιώματος. Στη συγκεκριμένη περίπτωση, ο ανώτατος αξιωματούχος που επέβλεπε και έλεγχε την πορεία του έργου. (Βλ. μάστορας, πρωτομάστορας κ.τ.λ.).
5. Οι τεχνίτες που έφτιαχναν τα ψηφιδωτά ονομάζονταν ψηφοθέτες. Η προετοιμασία αποτελούνταν από τρεις διαφορετικές στρώσεις ασβεστοκονιάματος και ακολουθούσε η τοποθέτηση των ψηφίδων, στην τελευταία-νωπή στρώση, συνήθως πάνω σε απλό σχέδιο που έκαναν ζωγράφοι, οι οποίοι συνυπήρχαν με τους ψηφοθέτες.
6. Πριν από αιώνες εδώ ήταν το γνωστό λιμάνι της πόλης, όπου ο Καίσαρας ελλιμένισε τον στόλο του, πριν περάσει τον Ρουβίκωνα. Το μπρούντζινο άγαλμά του, έξω από τον ναό, επιβεβαιώνει το ιστορικό γεγονός. Με τις προσχώσεις των ποταμών της περιοχής η ακτογραμμή μεταφέρθηκε αρκετά χιλιόμετρα ανατολικά.

Η σημασία των εθίμων

Τα πιο πολλά από τα ποικίλα έθιμα και τα «λαϊκά δρώμενα», που διασώζονται ως τις μέρες μας, δεν έχουν πια λόγο υπάρξεως. Γι' αυτό και βαθμιαία χάνουν την παλιά τους λειτουργικότητα, αδυνατούν να «υπηρετήσουν» τη σύγχρονη κοινωνία και ατονούν ως την πλήρη εξαφάνισή τους. Τα έθιμα έχουν, βασικά, μαγικό θρησκευτικό χαρακτήρα και ανάγονται, τα πιο πολλά, σε πανάρχαιους χρόνους.

του Σταύρου
Σαχινίδη
Οικονομολόγου

Η τέλεση αυτών των εθίμων ικανοποιούσε βαθύτερα ψυχικές ανάγκες των ανθρώπων, επεδίωκε σκοπούς πρακτικούς και χρησιμοθηρικούς, ενώ, μαρτυρούσε την πίστη του λαού σε μια μυθική πραγματικότητα.

Η πρόοδος της επιστήμης τους τελευταίους αιώνες, η εξάπλωση της παιδείας στη σημερινή εποχή, με επακόλουθο την απομάκρυνση από τις προλήψεις και τις δεισιδαιμονίες του παρελθόντος, εξασθένησε σταδιακά αυτή την πίστη και μείωσε αισθητά το ποσοστό των ανθρώπων, που έχουν σκέψη «απλοϊκή», μυθική. Το πνεύμα του ορθολογισμού και της αμφισβήτησης, που κυριαρχεί στον καιρό μας, δεν αφήνει περιθώρια για συνειδητές μαγικές πράξεις και ενέργειες.

Η περιοχή του μύθου διαρκώς στενεύει, οι δεισιδαιμονίες υποχωρούν και κερδίζει έδαφος ο «λόγος», με αποτέλεσμα να εξαφανίζονται πολλά έθιμα και λαϊκά δρώμενα, που στηρίζονταν σε αντιλήψεις μυθικές, προλογικές και προεπιστημονικές.

Η ανθρωπότητα έχει διανύσει «ανεπιστρεπτί» το στάδιο της παιδικής της ηλικίας, της αθωότητας και της αφέλειας.

Ο κόσμος της παράδοσης απαιτούσε μια πίστη και μια αγνότητα -μια καθαρότητα καρδιάς-, που δεν είναι δυνατόν να υπάρξουν στις μέρες μας. Το έθιμο δεν μπορεί να συντηρηθεί και να επιβιώσει στο σήμερα, γιατί είναι εντελώς άδειο από -το μαγικό- θρησκευτικό του περιεχόμενο.

Κατάλοιπα μαγείας και μορφές θρησκευτικού βίου, ασφαλώς υπάρχουν στην εποχή μας. Συχνά, μάλιστα, παρατηρείται σε μεμονωμένα άτομα ή σε ομάδες σύγχρονων, υπερκορεσμένων κοινωνιών, μια έξαρση της επιθυμίας για επιστροφή σε παλιές ή ανανεωμένες μορφές θρησκευτικού μυστικισμού ή και γνήσιου θρησκευτικού βίου.

Σημειώνονται, που και που, ακόμη και περιπτώσεις μαύρης μαγείας, αλλά δεν είναι αυτό που χαρακτηρίζει την εποχή μας - τουλάχιστον όσον αφορά τον ευρωπαϊκό χώρο.

Τα μαγικά κατάλοιπα υποχωρούν σήμερα προς το υποσυνείδητο της ανθρωπότητας, όπου και μεταλλάσσονται και μεταστοιχειώνονται, ενώ, στις παλαιότερες κοινωνίες τα στοιχεία αυτά συγκροτούσαν συνειδητό, έμπρακτο βίο.

Τελώντας τα διάφορα λατρευτικά έθιμα ή τις μαγικές πράξεις, οι άνθρωποι ήξεραν κάποτε και τι έκαναν και γιατί το έκαναν.

Με την πάροδο του χρόνου, όμως, χάθηκε βαθμιαία η συνείδηση του σκοπού, και οι φορείς της παράδοσης όλο και λιγότερο κατανοούν το περιεχόμενο και όλο περισσότερο αμφισβητούν την αποτελεσματικότητα των διαφόρων μαγικοθρησκευτικών τελετουργιών. Το έθιμο απογυμνώνεται από την ουσία του, χάνει την ψυχή και το πνεύμα του και μένει μόνον -όπου ακόμα διασώζεται- ο τύπος του, το εξωτερικό σχήμα και το πλαίσιο του. οι άνθρωποι αρκούνται πια στην τυπική επανάληψη κάποιων εθίμων, στην ωχρή απομίμηση, συχνά δε, κάποιοι «φορείς» επιχειρούν και απαράδεκτες επεμβάσεις και ανεπίτρεπτους «εκσυγχρονισμούς».

Στις μέρες μας πολλά έθιμα καλούνται να υπηρετήσουν και σκοπούς πολύ διαφορετικούς από τους αρχικούς, να προσφέρουν ευκαιριακή τέρψη σε ένα ετερόκλητο κοινό, να ικανοποιήσουν την περιέργειά του για εξωτισμούς.

Έτσι, ένα έθιμο, που κάποτε είχε ζωτική σημασία για τους ανθρώπους που το τελούσαν, καταντάει στις μέρες μας απλή παράσταση για το «θεαθήναι».

Το έθιμο σήμερα έχει χάσει, όχι μόνο τον μαγικό θρησκευτικό του χαρακτήρα, αλλά, και την κοινωνική του σκοπιμότητα.

Η ανάγκη της επικοινωνίας των ανθρώπων εξυπηρετείται πια με άλλους τρόπους και με άλλα μέσα, που επινόησε και καθιέρωσε η σύγχρονη ζωή. Στο καιρό μας δεν περιμένει κανείς το πανηγύρι του χωριού του ή το γάμο της γειτονιάς του για να γλεντήσει και να έρθει σε επαφή με τους ομοίους του.

Υπάρχει μια υπερπροσφορά ευκαιριών, και εναπόκειται στον καθένα, ανάλογα με τη διάθεσή του, το χρόνο που διαθέτει και τις οικονομικές του δυνατότητες, να αποφασίσει τότε, πως και με ποιους θα διασκεδάσει, χωρίς να υπακούει υποχρεωτικά στις επιταγές του ημερολογίου και χωρίς να ακολουθεί τις τυπικές διαδικασίες ενός εθίμου.

Ωστόσο, κάποια έθιμα, που σχετίζονται με μεγάλες θρησκευτικές γιορτές, όπως είναι η Πασχαλιά και το Δωδεκαήμερο, από τα Χριστούγεννα ως την Πρωτοχρονιά και τα Φώτα, κρατούν ακόμα, υποβαθμισμένα, ίσως, και υποτονικά, αλλά οπωσδήποτε διασώζουν μια παλιά, μακροχρόνια παράδοση.

Φαίνεται, ότι οι εγχαράξεις (οι εν-τυπώσεις) στη μνήμη και στις συνειδήσεις του χριστιανικού Κόσμου αυτών των τεράστιας σημασίας γεγονότων, όπως είναι η γέννηση, ο θάνατος και η ανάσταση ενός θεού πρωτοφάνητου (και όλη η λαϊκή θρησκευτική μυθολογία που επλάσθη και περιέβαλε αυτά τα γεγονότα), υπήρξαν τόσο έντονες και βαθιές, ώστε ο χρόνος και τα νέα ήθη αδυνατούν να τις απαλείψουν.

«Γιορτή των αγγέλων»

Ημαμά κατέβαζε το δένδρο μας απ' το πατάρι μόλις έκλειναν τα σχολεία για τις διακοπές των Χριστουγέννων, και κάναμε τότε στο σπίτι τη δική μας «γιορτή των αγγέλων».

Το στήριζε στη σιδερένια τρίποδη βάση του κι άνοιγε προσεκτικά τα πτυσσόμενα κλαδιά του. Μαζί κατέβαζε και το κουτί με τα στολίδια. Το άνοιγε μπροστά μας και τα μάτια μας άστραφταν!

Μπάλες χρωματιστές κι αστραφτερές, με γραμμές και σχέδια από χρυσαφένια κι ασημί χρυσόσκονη, μ' έναν λεπτό γυάλινο λαιμό κι ένα συρμάτινο τσιγκελάκι μέσα του μπηγμένο. Απ' αυτό έπρεπε να περάσουμε την κορδελίτσα και να τη δέσουμε στο κλαδί.

Ήταν όλες τόσο εύθραυστες που το να σπάσουν ήταν κάτι το συνηθισμένο. Φτιαγμένες από λεπτό γυαλί γίνονταν θρύψαλα, όταν έπεφταν απ' το δένδρο την ώρα που προσπαθούσαμε να τις κρεμάσουμε ή έσπαζαν στα χέρια μας, όταν δοκιμάζαμε να βάλουμε το τσιγκελάκι στον λεπτό λαιμό τους.

Ανάμεσά τους ήταν και η κορυφή, το ίδιο πασπαλισμένη χρυσόσκονη, το ίδιο ευαίσθητη.

της **Δέσποινας Χίντζογλου - Αμασλίδου**
γιατρού,
μέλος της Ε.Λ.Β.Ε

Τελευταία έβγαιναν απ' το κουτί τα αγαπημένα μου πουλάκια. Γυάλινα κι αυτά, κάθονταν πάνω σε ντενεκεδένια μανταλάκια και μ' αυτά τα στερεώναμε στα κλαδιά. Είχαν χρώματα εξωτικά και για ουρά ένα μάτσο χρωματιστές νάιλον κλωστές που είχαν κίνηση και ζωντάνια.

Όταν τελείωναν τα στολίδια, και τελείωναν γρήγορα αφού κάθε χρόνο είχαμε και κάποιες απώλειες, σήκωνε η μαμά το δένδρο προσεκτικά, σχεδόν ευλαβικά, και το 'βαζε πάνω στον μπουφέ. Σκέπαζε τη βάση του μ' ένα λιλά μεταξωτό ύφασμα και τακτοποιούσε πάνω του τη χάρτινη φάνη, που άνοιγε σαν βιβλίο και φανέρωνε μπροστά μας μαγικά και μυστήρια, πρόσωπα άγια και θειικά.

Κολλούσαμε το βλέμμα στον μικρό Χριστό, στην Παναγία, τους βοσκούς και τους μάγους και τους βάζαμε απ' εκείνη τη στιγμή στον νου και τα όνειρά μας.

Και τότε «έπρεπε» να πούμε τα κάλαντα και όλα τα χριστουγεννιάτικα τραγούδια που ξέραμε.

Όχι μόνο για τις ανάγκες της γιορτής μας, αλλά και γιατί πλησίαζαν οι μέρες που θα βγαίναμε στους δρόμους και έπρεπε να κάνουμε καλή προπόνηση, μην ξεχάσουμε τα λόγια και γίνουμε ρεζίλι...

Φωτογραφίες

Μες στο παλιό δερμάτινο άλμπουμ απ' την Πόλη με την ανάγλυφη χαλκογραφία του Βοσπόρου στο εξώφυλλο, κρύβονται χρόνια πολλά απ' το φως κι απ' τα μάτια μας.

Από χοντρό χαρτόνι κιτρινωμένο με άγριες δαγκωματιές γύρω-γύρω απ' τον «λαίμαργο» χρόνο, οι παλιές φωτογραφίες ζουν ακόμη και μαρτυρούν.

Πρόσωπα σοβαρά κι αγέλαστα με μουστάκια και ρολόγια τσέπης στο γιλέκο κρεμασμένα, με κότσους χαλαρούς και αρχοντικά βαριά φουστάνια, με πεντόλιρα και βαριές αλυσίδες στον λαιμό, κάθονται και μας κοιτούν άχρωμα και θλιβερά μαζί!

Τα παιδάκια τους αραδιασμένα σ' αγκαλιές και γόνατα, καλοχτενισμένα και καλοντυμένα με γυαλισμένα παπούτσια και τεράστιους άσπρους φιόγκους στα μαλλιά, ζυγισμένα κι ισορροπημένα καλά για να πετύχει η στιγμή, μας κοιτούν και δε μας βλέπουν!

Χαμόγελο πουθενά, ούτε υποψία! Απαγορευμένο κατά πως φαίνεται από τον φωτογράφο.

Ούτε cheese, ούτε smile κι άλλα τέτοια κρύα! Σοβαρότης και αυστηρότης για τη δυνατή στιγμή, μη

δεν πετύχει η φωτογραφία. Τα μικρά είναι έτοιμα να κλάψουν ή έκλαψαν πριν λίγο.

Είναι κι αυτή η αστραπή που τη φοβούνται και την περιμένουν μαζί, είναι κι ο εκνευρισμός απ' το πρωί να ντυθούν και να σινιαριστούν, να 'ρθουν στον φωτογράφο για την ιστορία...

Γιατί η φωτογραφία τους θα είναι η ιστορία τους, το λέει η αυστηρή ατμόσφαιρα, το λέει και η αστραπή!

Και εκεί μέσα στο παλιό άλμπουμ απ' την Πόλη πάνω στο καφέ χαρτόνι, οι παλιές φωτογραφίες των δικών μας αναπαύονται σκεπασμένες τρυφερά με το διάφανο ριζόχαρτο.

Κι αυτό τις κάνει ακόμη πιο παλιές κι απόμακρες. Τις σβήνει και τις ξεθωριάζει, αλλά αυτό μ' αρέσει.

Με διευκολύνει να ξεχνώ τα βλέμματα αυτά τα άδεια.

Που κοιτούν και δε βλέπουν.

Που είναι βλέμματα αγαπημένων, και που δεν ξέρω γιατί... αλλά τα λυπάμαι που δε βλέπουν.

Δέσποινα Χίντζογλου - Αμασλίδου

Χριστουγεννιάτικες αναμνήσεις

Ο μήνας Δεκέμβριος δεν είναι μόνο ο πρώτος μήνας του χειμώνα, αλλά και ο μήνας που ευωδιάζει αγάπη, αισιοδοξία, χρώματα, αρώματα, γεύσεις και προσμονή. Μια γλυκιά προσμονή για τις Άγιες μέρες που ακολουθούν και μία αισιοδοξία για ένα καλύτερο νέο έτος με τη βοήθεια του ευλογημένου βρέφους της φάτνης.

της **Ελένης Μπλιούμη-Μπαρά**
εκπαιδευτικού, MSc
Δημιουργικής Γραφής &
Λογοτεχνικής Συγγραφής

Όλοι οι χριστιανοί της γης υμνούμε και δοξάζουμε το χαρμόσυνο γεγονός. Έρχεται ο λυτρωτής του κόσμου για να απαλλάξει τον άνθρωπο από την αμαρτία, τη μοναξιά, την ασθένεια, τη δυστυχία, τον πόνο. Ας τον προϋπαντήσουμε λοιπόν με την καρδιά μας ανοιχτή και γεμάτη αγάπη!

Τα Χριστούγεννα έχουν ένα ξεχωριστό φως και κάνουν όλους μας να αντιμετωπίζουμε τα προβλήματα πιο αισιόδοξα. Ένα άγγιγμα, ένας καλός λόγος, ένα χαμόγελο, μια προσευχή για το κοινό καλό, συνήθως συνοδεύουν τα υλικά αγαθά, που με τόση περίσσεια ομορφιά σωρεύονται γύρω μας εκείνες τις Άγιες μέρες. Μια ομορφιά που σφράγισε κάποτε ανεξίτηλα τις παιδικές μας ψυχές και μας ακολουθεί δια βίου. Το στολισμένο σπίτι, οι διαφορετικές από την καθημερινότητα μυρουδιές που απλώνονται σε όλους τους χώρους, η χαρούμενη διάθεση, τα εγκάρδια «Χρόνια Πολλά», οι μακρινοί συγγενείς στο σπίτι, το κλίμα χαράς και ξενοιασιάς, είναι η παρακαταθήκη των παιδικών μας χρόνων. Πορευόμαστε με αυτά! Η αναπόλησή τους μας δίνει ανάσες χαράς κι ευχαρίστησης.

Ποιος δεν θυμάται τα έθιμα των Χριστουγέννων και της Πρωτοχρονιάς, κάποια ακόμη ζωντανά και πολλά άλλα ξεχασμένα:

Τα κάλαντα που γέμιζαν τους ουραμούς της γειτονιάς και τις αγωνίες μας για το ποιος θα έπαιρνε το μεγαλύτερο φιλοδώρημα!

Ποιος δεν θυμάται το Χριστόψωμο με τα καλλιτεχνήματά του... σωστά έργα τέχνης, τα κουλουράκια, τα μελομακάρονα, τους κουραμπιέδες, τον μπακλαβά, τις δίπλες. Και φυσικά ποιος δεν θυμάται τα καλικάτσαράκια που έπαιζαν με την άχνη και αγωνίζονταν να κόψουν το δέντρο των ανθρώπων, σύμφωνα πάντα με το παραμύθι της γιαγιάς που ακούγαμε με ορθάνοιχτα μάτια, κοντά στο τζάκι. Ποιος δε θυμάται το ξύλο από βελανιδιά να καίει στο τζάκι για δώδεκα μέρες, το στεφάνι από έλατο στην εξώπορτα του σπιτιού για

καλοτυχία, το χριστουγεννιάτικο δέντρο ή το χριστουγεννιάτικο καράβι στο σαλόνι... Ποιος δε θυμάται την αγωνία μας για το φλουρί της Βασιλόπιτας, η οποία παρασκευαζόταν με τέχνη από τη νοικοκυρά!

Πόση ήταν η χαρά μας όταν λαμβάναμε έστω και μία Χριστουγεννιάτικη κάρτα από συγγενικά πρόσωπα και την προσθέταμε στη συλλογή μας.

Περίεργεια και φόβο νιώθαμε όταν αντικρίζαμε τον τεράστιο χοίρο στον πάγκο της κουζίνας. Γυρίζαμε γύρω γύρω και κοιτούσαμε με δέος τα τεράστια δόντια του...

Τι να πρωτοθυμηθεί κανείς! Τη Θεία Λειτουργία, π' αντηχούσε διαφορετικά στα παιδικά

αυτιά μας, πιο μελωδική, πιο ευχάριστη... το ρόδι που κρατούσε το μεγαλύτερο μέλος της οικογένειας στη διάρκεια της λειτουργίας που έπρεπε να φτάσει στο σπίτι και στην είσοδό του, για να σπάσει και να φέρει τύχη και γούρι σε όλη την οικογένεια. Άστραφτε το βλέμμα μας από χαρά όταν δεχόμασταν τα δώρα του Αη Βασίλη και η οικογένεια και συγγενείς κάθονταν στο γιορτινό τραπέζι με χαρούμενο πρόσωπο, σαν μαγικά να εξανεμίζονταν οι σκοτούρες και τα προβλήματα.

Και οι μνήμες δεν σταματούν εδώ.

Το «ποδαρικό» που γινόταν σε κάθε σπίτι ήταν καλά μελετημένο και συνήθιζαν να το κάνουν οι νοικοκυρές ή τα μικρά παιδιά με το δεξί πόδι και με πολλές ευχές, για να φέρουν καλοτυχία. Στους δρόμους των χωριών, την ημέρα της πρωτοχρονιάς έβλεπε κανείς τα «Μπαμπαλιούρια». Άνδρες με προβιά ζώου, μάσκα, ξύλινο κυρτό σπαθί στο χέρι και κουδούνια, έφερναν το μήνυμα της έναρξης του νέου χρόνου και ξόρκιζαν το κακό, προκειμένου η νέα χρονιά να είναι χαρούμενη και γαλήνια.

Συνοδός σε όλες τις χριστουγεννιάτικες εκδηλώσεις ευελπιστούσαμε πάντα να ήταν το χιόνι. Άλλοτε μας έκανε το χατίρι και συνόδευε τη χαρά μας και άλλοτε πάλι όχι.

Τα Χριστούγεννα των παιδικών μας χρόνων μας ταξιδεύουν ακόμη και σήμερα σε μια γλυκιά εποχή, σε μία ευωδιαστή ανάμνηση με όμορφες στιγμές. Οι στιγμές αυτές είναι έντονα χαραγμένες στην καρδιά όλων, γιατί ένωναν τους ανθρώπους με ευλάβεια και χάριζαν γαλήνη και χαρά στις ψυχές τους!

Καλό και ευλογημένο το 2024!

Το συρματοπλεγμα των Χριστουγέννων

Ο Τζίμης γεννήθηκε στον Πειραιά, από γονείς Κυπρίου. Κοντεύουν Χριστούγεννα 2023 κι αυτός βρίσκεται στρατιώτης σε φυλάκιο των συνόρων με τη Σερβία. Πριν λίγες μέρες γιόρτασε με τους φίλους του στο μαγειριό του λόχου τα 23^α γενέθλιά του.

Σπούδασε οικονομικά, γιατί έχει ένα όνειρο: Να γίνει ένας καλός λογιστής, να βοηθήσει τον πατέρα του, που είναι καταστηματούχος ειδών υγιεινής στον Πειραιά...και όπως όλοι έχει υποστεί τις συνέπειες της οικονομικής κρίσης.

Έχει ένα μουσικό πάθος ο Τζίμης. Χρόνια τώρα μισεί θανάσιμα τους μουσουλμάνους και συνεπώς και τους Σύριους πρόσφυγες που είναι κατασκηνωμένοι στην απέναντι πλευρά, 100 μόλις μέτρα μετά το συρματοπλεγμα των συνόρων. Ο λόγος του ρατσισμού του –που δεν τον ομολογεί σε κανέναν- είναι το γεγονός πως η θεία του Αρετή, 62χρονη πλέον, μεγαλύτερη αδελφή της μάνας του, Αναστασίας, που ζει μαζί τους, αφότου ήρθαν οι γονείς του στην Ελλάδα, υπήρξε θύμα βιασμού στα 14 της από τούρκους στρατιώτες κατά την εισβολή του 1974 στην Κερύνεια της Κύπρου. Από τότε έμεινε γεροντοκόρη, με ψυχοφάρμακα και κρίσεις κατάθλιψης, που επηρέαζαν πάντα τη γαλήνη της οικογένειάς του. Για τον Τζίμη, η θεία Αρετή είναι κάτι σαν αδελφή, νταντά και γιαγιά, αφού τον μεγάλωσε, καθώς η μητέρα του έλειπε συχνά για να βοηθήσει τον πατέρα του στο μαγαζί. Άλλωστε, δεν έχει παππούδες (ήταν στους αγνοούμενους της Κύπρου), ούτε αδελφό ή αδελφή, κι έτσι, υπεραγαπά τη θεία του και τρέμει εδώ και χρόνια για τον κίνδυνο αυτοκτονίας στις κρίσεις της.

Ο Τζίμης είναι χαρούμενος αυτές τις μέρες, γιατί μετά τα Χριστούγεννα απολύεται, γεγονός που του το υπενθυμίζουν οι συστρατιώτες και φίλοι του με κάθε αφορμή για να τον ενθαρρύνουν, καθώς δεν έχει δικαίωμα άλλης άδειας ως τότε. Σαν καρφί στο στήθος του η τραγική ειρωνεία να φυλάει τα σύνορα απέναντι σε Σύριους πρόσφυγες – μουσουλμάνους. Μόλις και το αντέχει η ψυχή του.

Απ την άλλη πλευρά του συρματοπλέγματος οι Σύριοι πρόσφυγες καθηλωμένοι, Οι Σέρβοι δεν τους αφήνουν να προχωρήσουν στα ενδότερα της Σερβίας. Σχεδόν σε 100 μέτρα απόσταση, στην 1^η σκηνή παρατηρεί καθημερινά **μια 5μελή οικογένεια**. Ο πατέρας, έρχεται συχνά και του μιλάει στα αγγλικά. Του συστήθηκε με το όνομα **Αμπάς** (=ειλικρινής). Ήταν έμπορος φαρμάκων στη χώρα του. Η μητέρα, **Μάγια** (=μάννα), ο μικρός 14χρονος γιος, ο **Χαντί** (=δικαίος), η πανέμορφη 22χρονη κόρη τους, η **Αρήν** (=χαρούμενη) κι ο παππούς **Φαρούκ** (=αλήθεια). Του έκαναν θυμάται μεγάλη εντύπωση τα ονόματα, όταν του τα εξήγησε ο Αμπάς.

Ο μικρός Χαντί ξέρει άπταιστα αγγλικά, χειρίζεται και μπορεί να συννενοηθεί με τους έλληνες φαντάρους, κι ειδικά με τον Τζίμη, που επίσης έμαθε καλά τ' αγγλικά, χάρη στη θεία-νταντά του. Η πανέμορφη Αρήν ξέρει πολύ λίγα αγγλικά, καθώς ο πόλεμος δεν της επέτρεψε να συνεχίσει τις σπουδές της στην ιατρική και τη γλώσσα. Οι λίγες γνώσεις της την έχουν μετατρέψει σε νοσοκόμα των προσφύγων... Ξέρει να χορεύει το χορό της κοιλάς από τότε που ήταν έφηβη και μάθαινε χορό.

Ο Τζίμης είναι το καλλιτεχνικό ταλέντο της μονάδας του. Γράφει ποιήματα και παίζει κιθάρα -ως αρχάριος, βέβαια ...μα αυτό τον κάνει πολύ αγαπητό στους φίλους και συστρατιώτες του. Τον θεωρούν ρομαντικό κι ευαίσθητο κι αναρωτιούνται για τα ψυχικά βασανιστήρια που κάνει με κάθε ευκαιρία στον μικρό Σύριο, τον Χαντί, που είναι μονίμως κολλημένος δίπλα στο συρματοπλεγμα προσπαθώντας ν' αποσπάσει κάθε λογής βοήθεια απ' τους Έλληνες φαντάρους. Καθώς μάλιστα πλησιάζει ο βαρύς χειμώνας, είναι διατεθειμένος να παζαρέψει τα πάντα για μια

της **Κορίνας Πάντου**

φιλόλογου, ποιήτριας και θεατρικής συγγραφέως

Ξυλόσομπα στη σκηνή τους.

Ο λοχαγός του Τζίμη, ο Πέτρος, ένα γεροντοπαλικάρο, περίπου 45 χρονών περνά τον καιρό του σε προσωρινές σχέσεις. Τελευταία συχνοφέρνει στο φυλάκιο τη Γλυκερία, μια 35χρονη ελευθερίων ηθών..Ο κολλητός του, ο Μιχάλης, 25χρονος, συνομηλικός του συστρατιώτης απ' το Κιλκίς έχει ερωτικό δεσμό μ' ένα καλό κορίτσι απ' τα μέρη του, τη Σοφούλα, την κομμώτρια... έρχεται συχνά και τον βλέπει στο φυλάκιο. Μια ζήλεια περίεργη κυριεύει τότε τον Τζίμη.

Το συρματοπλεγμα είναι ηλεκτροφόρο και το ρεύμα το ρυθμίζει ο λοχαγός Πέτρος, ανάλογα με την περίπτωση. Για παράδειγμα, όταν πρόκειται να περάσουν νέες ομάδες απέναντι, το κλείνουν προσωρινά ...ή για να ελέγξουν τυχόν κοψίματα ή να τα καθαρίσουν από κεραυνοβολημένα ζωάκια και πουλιά. Υπάρχει, ωστόσο, ένα πέρασμα... Το έσκαψε ο Χαντί

για να περνά στην ελληνική πλευρά και να τον «ζεσταίνουν» με διάφορα ανταλλάγματα ή να τον βασανίζουν... κι αυτό είναι κοινό μυστικό για τον Τζίμη, τον Μιχάλη και τον Πανίκα. Ο λοχαγός Πέτρος αγνοεί το πέρασμα...

Η ανία κι η μοναξιά του Νοέμβρη απλώνονται ολοένα στο φυλάκιο 10 και στην ψυχή του Τζίμη, ιδίως τώρα που κοντεύουν Χριστούγεννα κι οι φίλοι του πήραν κιόλας άδειες και πήγαν στα σπίτια τους. Γράφει κάθε βράδυ ποιήματα στ' αγγλικά και τα στέλνει με τον Χαντί απέναντι να τα μεταφέρει στην όμορφη Αρήν. Την έβλεπε να χορεύει κάπου κάπου έξω από τη σκηνή της μ' ένα φιδίσιο λίκνισμα.

Ο Χαντί κανόνισε χθες να του φέρει την παρθένα, μ' αντάλλαγμα μια ξυλόσομπα για τη σκηνή τους.

Απόψε περιμένει την Αρήν και έχει ένα αναψοκοκκίνισμα στα μάγουλα...Η καρδιά κι η φαντασία του πήραν φωτιά. Μέσα στο βαθύ σκοτάδι, στο φυλάκιο 10 η μορφή του Χαντί του γνέφει με νόημα, να μπει στη διπλανή αποθήκη. Η Αρήν τρέμοντας περιμένει εκεί με αθώα μεγάλα μάτια. Ο Τζίμης κλείνει την πόρτα και την κοιτά λάιμαργα...και τότε ξεφεύγει από το στόμα του κοριτσιού μια αχνή φράση, σχεδόν ψίθυρος. «-Σας παρακαλώ». Ο Τζίμης παγώνει. Είναι κείνη η φράση που δεν άντεχε πια να πει η βασανισμένη θεία του... Ένα δάκρυ γλιστρά στο λαιμό του και κατεβαίνει ως την καρδιά του. «- Χόρεψε μου Αρήν, μόνο αυτό θέλω! Κι η σόμπα της αποθήκης δική σου» Η Αρήν χορεύει για τον Τζίμη κι αφήνει λυτά τα μαλλιά της, η έντασή του είναι τόση, ώστε κατά λάθος σπρώχνει το σουγιά του πάνω στο δάχτυλο του χεριού του κι αυτοτραυματίζεται. Η Αρήν αφήνει το λίκνισμα και τρέχει να του δέσει το τραύμα, κόβοντας ένα κομμάτι από το λιωμένο φόρεμά της. Αυτό ήταν! Την ερωτεύτηκε!

Ως τα Χριστούγεννα η Αρήν συνέχισε να χορεύει για τον Τζίμη κι ο Χαντί να κουβαλάει ξύλα για την ξυλόσομπα της σκηνής τους από το φυλάκιο, με τις «πλάτες» του φύλακα Τζίμη Δημητρίου. Το βράδυ της Πρωτοχρονιάς ο έρωτας του Τζίμη ξεχείλισε.

-«Αρήν, θέλεις να γίνεις χριστιανή, να γίνεις γυναίκα μου και να σε λέω Ειρήνη;»

-«Ναι, τέλει», απάντησε η Αρήν με τα σπασμένα ελληνικά που πρόλαβε να μάθει

Ο Χαντί ανέλαβε κείνο το σημαδιακό βράδυ να τους οδηγήσει απέναντι, στη σκηνή, να μιλήσουν με τον Αμπάς και τον παππού Φαρούκ, δείχνοντάς τους το κρυφό του πέρασμα. Πέρασε πρώτος και τυχερός ο Χαντί. Ο Λοχαγός Πέτρος, το γεροντοπαλικάρο, ανυποψίαστος για την αποκοτιά ενός εκρηκτικού έρωτα, διέκρινε από μακριά δυο σκιές στο συρματοπλεγμα.... Σήκωσε τον διακόπτη βρίζοντας «-Τα παλιόσκυλα, πάλι στα σύρματα κοπρίζουν», είπε

Μεμιάς τα δυο κορμιά έλαμψαν, μαζί με κείνα πρωτοχρονιάτικα πυροτεχνήματα που ανέβαιναν κείνη τη στιγμή στον ουρανό από τη μεριά της παρακείμενης πόλης.